

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2013–2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petra Šichová

Volný čas a kriminalita dětí a mládeže

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Aleš Zoubek, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2013-2015

BACHELOR THESIS

Petra Šíchová

Free time and criminality during teen age

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Aleš Zoubek, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne .....

Petra Šíchová

.....

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce panu PhDr. Aleši Zoubkovi, Ph.D., za odborné vedení práce, za cenné připomínky a rady, které mi napomohly ke zpracování této práce.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá problematikou volného času a kriminalitou dětí a mládeže. Rozebírá základní pojmy a příčiny, jež vedou ke kriminálnímu jednání dětí a mládeže. Dále poukazuje na důsledky a prevenci kriminality dětí a mládeže. Praktická část na základě kvantitativního dotazníkového šetření popisuje nejčastější příčiny vzniku patologického chování dětí a mládeže.

Klíčová slova

Děti, kriminalita, mládež, rodina, trestný čin, volný čas, výchova

Annotation

Bachelor thesis in theoretical part deals with problems of free time and criminality during teen age. Analyzed basic concepts and circumstances which may cause violence and criminality of teenagers. The next topic what theoretical part highlights is consequences and prevention criminality of teenagers and adolescents. Practical part, based on quantitative survey, describes the most common circumstances which may cause pathological behavior of teenagers and adolescents.

Keywords

Crime, criminality, education, family, children leisure, youth

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VOLNÝ ČAS A VÝCHOVA	10
1.1 Základní pojmy.....	12
1.2 Druhy výchovy.....	12
2 KRIMINALITA	14
2.1 Základní pojmy.....	14
2.2 Vývoj kriminality.....	15
2.3. Trestná činnost mládeže.....	16
2.3.1 Druhy trestné činnosti mládeže.....	17
3 PŘÍČINY TRESTNÉ ČINNOSTI MLÁDEŽE	18
3.1 Osobnostní příčiny.....	18
3.1.1 Psychoaktivní látky.....	20
3.2 Poruchy chování související s kriminalitou dětí a mládeže.....	22
3.2.1 ADHD (Hyperaktivita s poruchou pozornosti).....	23
3.2.2 Opoziční porucha.....	24
3.2.3 Lhaní.....	25
3.2.4 Krádeže.....	26
3.2.5 Záškoláctví.....	27
3.2.6 Útěky a toulky.....	29
3.2.7 Porucha chování s protispolečenskými rysy.....	31
3.3 Vliv rodiny.....	32
3.4 Vliv vrstevníků a společnosti.....	33
3.5 Vliv školy.....	34
3.6 Vliv médií.....	35
4 DŮSLEDKY A PREVENCE KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE	37
4.1 Důsledky kriminality dětí a mládeže.....	37
4.1.1 Druhy trestních opatření.....	40
4.2 Prevence kriminality dětí a mládeže.....	40
4.2.1 Projekty prevence kriminality.....	41

PRAKTICKÁ ČÁST	45
5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	45
5.1 Metodika šetření	45
5.2 Popis zkoumaného vzorku.....	46
5.3 Hypotézy	46
5.4 Vlastní šetření.....	47
5.5 Vyhodnocení cílů	57
5.6 Závěr šetření.....	59
ZÁVĚR	61
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	62
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	64
SEZNAM PŘÍLOH.....	66

ÚVOD

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá problematikou volného času a kriminalitou dětí a mládeže. Rozebírá základní pojmy a příčiny, jež vedou ke kriminálnímu jednání dětí a mládeže. Dále poukazuje na důsledky a prevenci kriminality dětí a mládeže. Praktická část na základě kvantitativního dotazníkového šetření popisuje nejčastější příčiny vzniku patologického chování dětí a mládeže.

Tato práce se zabývá zejména rizikovými faktory a jejich prevencí. Důležité je včasné přerušení rizikových faktorů. Práce je rozdělena do několika kapitol, ve kterých jsou podrobně popsány pojmy jako volný čas, výchova, trestná činnost mládeže, příčiny vzniku patologického chování u dětí a mládeže, jejich důsledky a prevence.

Vůči působení patologických jevů jsou nejvíce ohroženy děti, které ve svém věku mají sklon podléhat možným negativním změnám ve svém chování. Děti a mládež jsou při způsobu páchání trestné činnosti ovlivňovány vývojovými prvky osobnosti, sociálně patologickými jevy a schopností negativní jevy rozpoznat a vylučovat. Významné je správné využití volného času, který často setrvává na samém začátku možných příčin problémů s chováním u dětí a mládeže.

Cílem bakalářské práce je ověřit důležitost správného trávení volného času, informovat o možných rizicích, které vedou děti a mládež k delikventnímu chování a vyhodnotit současný stav kriminality u dětí a mladistvých.

Součástí práce je dotazníkové šetření, které má za úkol zjistit současný stav kriminality dětí a mládeže, zjistit, jaké jsou nejčastější příčiny jejího vzniku. V empirické části jsou také využity poznatky s teoretické části práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNÝ ČAS A VÝCHOVA

Důležitou roli v dospívání dětí a mládeže má role **výchovy a volného času**, stejně tak jako vlivy, které utvářejí osobnost člověka. Člověk se rozvíjí buď jako vyrovnaná osobnost, nebo může podlehnout sociálně patologickému prostředí, které svou škodlivostí může ohrožovat společnost.

Volný čas je stále častěji probíraným tématem nejen sociologů, psychologů, pedagogů, ale i ekonomů. Jedná se o téma nanejvýš aktuální a to zvláště v současné době, kdy dochází k hodnotovým změnám u velké části mladé generace a k výrazným proměnám ve struktuře životních hodnot a postojů. Každý člověk má vrozené předpoklady, které se rozvíjejí v důsledku interakce osobnosti člověka s vnějšími sociálními vlivy, které tyto předpoklady různou měrou ovlivňují. Patří sem nejenom rodinná výchova a školní výchova, ale i mimoškolní výchova.

Děti a mládež jsou velice poddajní a právě působení ve volném čase může mít rozhodující úlohu na jejich další vývoj. Volný čas se charakterizuje dobrovolnou činností, a proto se lépe a snadněji naučíme a vykonáme to, co děláme z vlastní vůle.

Zde jsou uvedeny názory odborníků, kteří tvrdí, že neregulovaný volný čas může přímo ovlivnit život dítěte:

„Víme, že se volný čas může dokonce stát i zdrojem velmi vážného ohrožení. Při neorganizovaném trávení volného času dochází k velké části úrazů dětí, mladí lidé svým jednáním ohrožují sebe i druhé experimentováním s drogami, z nudy překračují zákon, dopouštějí se šikany, krádeží a zaměřují svou agresivitu na příslušníky etnik“ (Pávková, 1999, s. 12)

„Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže je pedagogické ovlivňování. Děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Podmínkou účinnosti je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízení činností pestré a přitažlivé. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dítěte, jejich mentální i sociální vyspělosti a na charakteru výchovy.“ (Pávková, 1999, s. 15)

Člověka je třeba pro volný čas vychovávat, naučit ho, jak volný čas nevhodněji trávit, proto vzniká pedagogika volného času. Rozlišení v pestrosti prožívání volného času jsou ovlivňovány věkem, pohlavím, vzděláním, rodinným stavem, zaměstnáním jedince a tradicemi daného prostředí.

Jak již bylo zmíněno, volný čas u dětí a mládeže lze chápat jako rizikový faktor. Zanedbání pedagogického ovlivňování volného času by mohlo způsobit velké následky. Zvyšující se závislost mladé generace na hracích automatech a drogách jsou toho důkazem.

Život a výchova dětí a mládeže probíhá v různých prostředích, většinou nejprve u rodičů a později po založení vlastní rodiny. Volnočasové aktivity mají různý obsah a dosah, hodnotové zaměření a účinky a pomáhají utvářet jednotlivce, jejich skupiny, mladou generaci, celou společnost.

Volný čas je významnou oblastí života a výchovy. Složitost problematiky volného času vyžaduje, aby byly brány v úvahu souvislosti a vazby, v nichž se výchovné působení uskutečňuje, zejména:

- společenské podmínky umožňující vznik a rozvoj volného času,
- přístupy dětí a mladých lidí, jejich skupin a celé generace, jimiž reagují na možnosti a podmínky, avšak čelí překážkám ztěžujícím vstup do nové oblasti,
- různost sociálních výchovných prostředí, v nichž děti a mládež tráví svůj volný čas (od rodiny až po stát a občanskou společnost v národním i mezinárodním rozměru.). (Hofbauer, 2004, s. 11-14)

1.1 Základní pojmy

Mládež

Je spojována s různými věkovými skupinami na právu nezávislími. Kriminologie pod pojem mládež řadí: děti, které nejsou trestně odpovědné, mladistvé a mladé dospělé. Policie pod pojem mládež řadí osoby od narození po dovršení osmnácti let.

Dítě

Je osoba mladší 15ti let. V trestním řízení jde o osobu před dovršením patnácti let věku, která spáchala trestný čin a není trestně odpovědná. Těmto dětem lze v občanskoprávním řízení uložit ochrannou výchovu.

Mladistvý

Mladistvou je osoba ode dne, který následuje po dni patnáctých narozenin, do dne dovršení osmnáctých narozenin. Plná trestní odpovědnost nastává den následující po dni, ve kterém osoba dovršila osmnáct let věku.

Mladý dospělý

Jde o osoby ve věkové kategorii od 18ti let výše. Horní hranice je chápána různě, někdy do věku 21 let, jindy do věku 24 let, ale i 30 let. (Zoubková, 2002, s. 11-13)

1.2 Druhy výchovy

Rodinná výchova

Rodina jako hlavní sociální skupina je pro většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejícím na utváření jejich osobnosti. Některé dospívající děti opouštějí svoji rodinu dříve a odmítají její tradiční model jako málo přitažlivý, naopak jiné u svých rodičů zůstávají i po dosažení plnoletosti a ekonomické samostatnosti.

Na volný čas dětí v rodině působí pozitivně i negativně především objektivní podmínky života a výchovy dětí v rodině: její velikost a úplnost nebo pozdější zakládání rodiny. Mění se také její životní úroveň a sociální status, způsob začlenění do společnosti a úroveň bydlení, vybavenost domácnosti včetně potřeb pro volný čas. Přes všechny problémy však rodina zůstává základem, na němž v mnohém závisí bohatost současných zážitků dítěte a jeho připravenost na volnočasový život v dospělosti. (Hofbauer, 2004, s. 56-57)

Školní výchova

Od školy jako vzdělávací a výchovné instituce se očekává vytváření dispozic pro úspěšný vstup příslušníků mladé generace do profesionálního, občanského i volnočasového života. Svoji úlohu ve volném čase žáků uplatňuje přímo a prostřednictvím svých zařízení. Dobrovolná účast na volnočasových aktivitách školy tvoří prostor pro rozvoj jednotlivých předpokladů účastníků a jejich zájmového vzdělávání jako souhrnu jednorázových i pravidelných činností.

Volnočasové aktivity školy identifikují zájmy a nadání dětí a mladistvých, rozvíjejí je samy nebo tomuto rozvoji dávají podněty. Jejich prostřednictvím pomáhají vytvářet pozitivní vztah dětí a mladistvých k dalším způsobům vzdělávání prostřednictvím volnočasových aktivit, k budoucí profesi a celému životu. (Hofbauer, 2004, s. 66-67)

Mimoškolní výchova

Důležitou součástí výchovného trávení volného času jsou prostory a zařízení mimo školu. Úlohou zařízení mohou být zábava, oddech, osvojování nových poznatků, návyků a dovedností, utváření postojů a sociálních vztahů, veřejně prospěšná a solidární činnost, sociální a zdravotní ochrana a podpora.

„V těchto oblastech působí mezi dětmi a mladými lidmi s dobrým sociálním statutem i těmi, kteří v současném rozevírání sociálních nůžek potřebují preventivní podporu nebo již reedukaci a resocializaci – často to jsou příslušníci většinového etnika i minorit (u nás zejména se zaměřením na Romy), které se snaží získávat pro smysluplné volnočasové činnosti, případně pro společné činnosti různých etnických skupin.“ (Hofbauer, 2004, s. 89)

2 KRIMINALITA

Kriminalita je pro společnost negativní a společensky ničivý jev narušující vyrovnaný vývoj společnosti. Narušuje lidské soužití a pravidla společenského řádu. Způsobuje společnosti hmotné i nehmotné škody, obětem psychickou a fyzickou újmu. Ve společnosti vyvolává nejistotu nedůvěru a strach.

Kontrola kriminality je úsilí státu a společnosti, udržet kriminalitu v přijatelných mezích, nebo její omezování. Uskutečňuje se prostřednictvím trestních opatření a prevencí. (Kriminologie: Charakteristika [online]. [cit. 2015-1-22])

2.1 Základní pojmy

Kriminalita

Je souhrn sociálně škodlivých jevů, které jsou vymezeny v trestních zákonících. V současném právním uspořádání to jsou trestné činy, dříve to byly zločiny, přečiny, přestupky a provinění.

Prekriminalita

Jsou činy, které páchají děti před dosažením trestní odpovědnosti. Pokud by je spáchaly osoby starší, byly by považovány za trestné činy.

Delikvence

Je pojem obecně označující protiprávní jednání. Zahrnuje dva druhy jednání: delikty, které obsahují odpovědnost za náhradu škody v občanském právu a prekriminalitu.

Sociálně patologické jevy

Jsou jevy, které se v negativním smyslu odchyľují od pravidel a hodnot akceptovaných danou společností. Jedná se o závislosti na návykových látkách, hracích automatech, prostituci, sebevraždnosti, záškoláctví, útěky z domova, anarchismus, rasismus apod. (Zoubková, 2002, s. 11-13)

2.2 Vývoj kriminality

Zrody kriminální statistiky na území České a Slovenské republiky sahají do 18. století, jistě ne v takové podobě, jak ji známe dnes. Speciální kriminální statistika se vyvíjela postupně. Ke konci 18. století začaly soudy sestavovat výkazy o pohybu zločinnosti a průběhu trestního řízení. V polovině 19. století byly zavedeny výkazové formuláře, kde se rozlišovali obžalovaní a odsouzení. Od šedesátých let 20. století byla v Československu evidována v systematických statistických řadách kriminalita mládeže, registrovaná orgány činnými v trestním řízení.

„V osmdesátých letech byla kriminalita mládeže v České republice poměrně stabilní a to v počtu objasněných skutků, kterých se dopustila mládež (děti a mladiství páchali zhruba 20 000 skutků ročně, z toho bylo 13 000 trestných činů a 7 000 přečinů), tak v jejich asi patnáctiprocentním podílu na celkové kriminalitě. Průměrně bylo ročně registrováno 9 000 pachatelů ve věku 18 let. Z toho 6 000 mladistvých a přes 3 000 dětí. Podíl pachatelů do 18 let činil 13 procent všech pachatelů.“ (Zoubková, 2002, s. 17)

V roce 1990 došlo k velmi významné legislativní změně, byla zrušena kategorie přečinů. Velká část společensky závažných skutků byla přesunuta do kategorie přestupků, a tím z trestního řízení do správního mimosoudního řízení.

„V devadesátých letech docházelo k postupnému nárůstu kriminality a nárůst kriminality spáchané mládeží byl ještě výraznější. Kriminalita mládeže stoupla jak v procentuálním podílu z 15 procent na 20 procent podílu na objasněné kriminalitě, tak i v absolutních číslech. Každý pátý objasněný kriminální skutek byl spáchán mládeží do osmnácti let. Ročně v průměru stoupl počet spáchaných skutků z 20 000 skutků (13 000 trestných činů a 7 000 přečinů) na 30 000 skutků ročně. Z toho v průměru na 20 000 trestných činů spáchali mladiství a 10 000 činů jinak trestných spáchaly děti.“ (Zoubková, 2002, s. 17)

Třetina trestné činnosti dětí a mladistvých je registrována jako opakovaná, a to i vícekrát. Skoro polovina skutků je spáchána ve spolupachatelství. Kriminalita mládeže je většinou záležitostí chlapců, děvčata se trestné činnosti dopouštějí méně a méně často za použití násilí. Páchají zejména krádeže, podvody a kriminalitu související s prostitucí a drogami. (Zoubková, 2002, s. 20)

2. 3. Trestná činnost mládeže

Trestnou činnost je možno chápat jako projev poruchy sociálně-adaptačních schopností a dovedností. Jedná se o odchylku sociální normy, která je vymezená společností. Trestné činy páchají jedinci, kteří nejsou schopni nebo ochotni plnit základní požadavky a očekávání společnosti. Těmto jedincům chybí náhled na nevhodnost jejich chování, a proto nemají potřebu usilovat o nápravu nebo hledat terapeutickou pomoc. (Vágnerová, 2002, s. 805)

Trestná činnost mládeže je do určité míry odlišná od trestné činnosti dospělých. Odlišnosti jsou dány především věkem mládeže a dalšími kriminogenními faktory. V trestné činnosti mládeže dominuje majetková trestná činnost. Do páchaní trestné činnosti začíná vstupovat organizovaný a kvalifikovaný způsob páchaní trestné činnosti. U mladistvých je znatelný posun od náhodně páchané trestné činnosti k tipování objektů či obětí a velmi znatelný je také posun od trestné činnosti páchané jednotlivci, ke skupinově páchané trestné činnosti oproti nezletilým.

Trestná činnost nezletilých a mladistvých se vyskytuje zejména ve velkých městech, kde díky velkému počtu obyvatel jsou vhodnější podmínky pro páchaní trestné činnosti, především díky větší anonymitě. Obzvláště se jedná o skupinovou trestnou činnost, při které škoda dosahuje i velkých finančních částek. Naopak na vesnicích se trestná činnost nevyskytuje v takovém rozsahu, majetková trestná činnost se projevuje zejména vykrádáním rekreačních objektů, restaurací a obchodů. (Chmelík, 1995, s. 13)

2. 3. 1 Druhy trestné činnosti mládeže

„Majetková trestná činnost dětí a mládeže je naprosto převažující formou chování těchto věkových skupin. Podle policejní evidence jsou to v posledních letech konkrétně (v pořadí od nejčtenějších k méně čteným trestným činům):

- *krádeže věcí z aut,*
- *krádeže aut,*
- *podvody,*
- *krádeže kol,*
- *vloupání do víkendových chat,*
- *vloupání do bytů,*
- *zpronevěra,*
- *krádeže v bytech,*
- *vloupání do obchodů,*
- *vloupání do restaurací.“*

Násilná kriminalita u dětí a mládeže má zhruba desetkrát menší častost než kriminalita majetková, jejími nejčtenějšími typy jsou úmyslné ublížení na zdraví a loupež. Mravnostní kriminalita je u trestných činů dětí a mládeže padesátkrát méně častá než kriminalita majetková, jejím nejčastějším typem je pohlavní zneužívání. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 148)

3 PŘÍČINY TRESTNÉ ČINNOSTI MLÁDEŽE

Společnost má své právní normy a nepsaný morální řád, stanoví si pravidla, kterými reguluje chování všech svých členů, aby jejich soužití bylo přijatelné. Jejich dodržování je různým způsobem vymáháno, slouží k tomu pozitivní podněty a tresty. Aktivita, které porušují právní normy, lze zařadit do kategorie kriminálního chování. Nejde jen o přestupky proti pravidlům společenského soužití, ale o činy závažnější, které jsou přesně vymezeny trestním zákoníkem. Kriminální chování je hodnoceno jako nepřijatelné. Je přesně stanoveným způsobem sankcionováno, protože vede k újmě nebo strádání lidí, kteří se stali jeho obětí.

Nejzávažnější příčiny vedoucí k páčání kriminálních činů mladistvými jsou nedostatky a špatná výchova v rodině, špatné školní prostředí, vliv špatné party a vliv médií. Největší podíl na vytvoření osobnosti člověka a obzvláště u mladých lidí má vždy druhý člověk.

„Trestný čin vzniká jako souhra tří faktorů:

- *motivovaný pachatel,*
- *vhodný objekt (dosažitelný, resp. slabý a bezbranný),*
- *vhodné podmínky (kde nejsou v okolí lidé, kde je malá přehlednost a pro pachatele menší riziko).*

Z tohoto hlediska je třeba přistupovat i k analýze příčin vzniku takových situací.“
(Vágnerová, 2002, s. 805 a 808)

3.1 Osobnostní příčiny

Pověrami o typické osobnosti kriminálně se chovající mládeže trpí jak veřejnost, tak masová média. Tyto pověry nejspíše souvisí s jinými občanskými postoji, s celkovou frustrací společnosti, resp. s pocitem životní spokojenosti lidí. V zařízeních, v nichž se soustavně pracuje s rizikovou mládeží, má personál taktéž vytvořenou pevnou

představu o typické osobnosti klienta. Proto je třeba brát zobecněné úsudky personálu o klientech zařízení pro rizikovou mládež s rezervou. Studie prováděné na nedobrovolně ústavně vychovávaných mladistvých jsou patrně ovlivněny prostředím, v němž se mladý člověk právě nachází. Mohou tím být tlumeny jeho rozumové schopnosti a může se zvyšovat jeho frustrovanost a agresivita.

Mnohdy zkoumaným individuálním znakem osobnosti, o němž se předpokládá, že se podílí na kriminálním chování mládeže, je impulzivita. Tento znak jistě souvisí se syndromem hyperaktivity, který bude přiblížen v kapitole 3. 2. Poruchy chování související s kriminalitou dětí a mládeže. Studie prokázaly, že osoby chovající se delikventně dávají přednost okamžitému uspokojení před uspokojením vzdáleným. Delikventně jednající osoby mají v průměru méně realistická očekávání do budoucna než jejich svědomití vrstevníci.

„Cestu ke kriminálnímu chování otevírá nedostatek vypěstovaných zábran, slabé rozlišování mezi „dobrem“ a „zlem“, způsob kognitivní reflexe světa, impulzivita a další osobnostní činitele v úzké součinnosti. Člověk, který se dopouští trestné činnosti, má z hlediska běžného názoru vždycky narušenou morálku. Souhrnný pojem morálka dnešní psychologie dokáže rozložit přinejmenším na tři složky, jež mají nestejný vliv na lidské chování. Jsou to:

- *morální názory*
- *morální postoje (propojené soustavy názorů)*
- *zvnitřněné morální usuzování (tzv. moral reasoning), resp. zvnitřněné morální normy.“* (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 51-57)

3.1.1 Psychoaktivní látky

Jako psychoaktivní látky označujeme ty, které mohou měnit psychický stav, zpravidla subjektivně žádoucím způsobem. Následkem jejich užívání může být:

- **Akutní intoxikace** - jako dočasná změna fyziologických a psychických funkcí, která může mít až povahu poruchy,
- **Zneužívání** (abúzus) – psychické nebo somatické poškození, která vznikají v důsledku dlouhodobého užívání látky,
- **Závislost** – rozsah závislosti stanovuje pravděpodobnost jejího zneužívání. Závislost je **onemocnění**, které postupně vede k narušení psychických, tělesných i sociálních funkcí. Závislý člověk bude danou látku užívat, bez ohledu na její negativní následky pro jeho zdraví.

Syndrom závislosti je možno vymezit jako soubor psychických a somatických změn, které se vytvoří jako následek opakovaného užívání psychoaktivní látky. Závislost je možno chápat jako životní styl, při němž je nejpodstatnější zaměření na psychoaktivní látku.

„Projevuje se určitými příznaky, které přetrvávají 12 měsíců:

- *Silná potřeba získat a užívat tuto látku. Tento stav bývá označován jako bažení, craving,*
- *Neschopnost kontroly a sebeovládání ve vztahu k jejímu užívání,*
- *Růst tolerance, potřeba stále většího množství nebo častějších dávek. (Potřeba zvyšování dávky není u všech látek stejná.)*
- *Abstinenční syndrom, který je reakcí na snížení obvyklé dávky nebo na abstinenci. Může mít různý charakter v závislosti na psychoaktivní látce a může být i rozdílně intenzivní.*
- *Potřeba drogy je dominantní, dochází k omezení všech ostatních zájmů a potřeb. Závislý jedinec vynaloží mnoho času, energie i finančních prostředků, aby získal potřebnou dávku, droga se stala nejvýznamnější hodnotou jeho života.*

- *Potřeba konzumace drogy přetrvává, přestože člověk ví o jejím škodlivém vlivu (často se o něm přesvědčil sám, uvědomuje si své potíže). Mnohdy mu její užívání vadí, chtěl by je omezit, nebo dokonce přestat, ale nedokáže to.“ (Vágnerová, 2002, s. 548-549)*

Jednotlivé psychoaktivní látky mohou vyvolávat různý typ závislosti, jelikož mají různé účinky.

- *„**Somatická závislost** je definována jako stav adaptace biologických funkcí organismu na příslušnou psychoaktivní látku, někdy doprovázený zvyšující se tolerancí (člověk k dosažení téhož efektu potřebuje stále větší dávku). Projevuje se při vysazení drogy abstinčním syndromem. Ten může mít v závislosti na druhu látky různé příznaky, ale téměř vždy zahrnuje neklid, napětí a vegetativní potíže, jako jsou zvýšené pocení a třes.*
- ***Psychická závislost** se projevuje „obtěžně přemožitelnou touhou vzít svou dávku drogy“, potřebou užívat ji opakovaně a přesvědčením, že pokud by to neudělal, bude se cítit špatně. Úzkost a podrážděnost vyvolává i pouhá představa, že by svou dávku neměl. Závislý jedinec se naučil takto reagovat, zafixoval si, že mu droga něco přináší.“ (Vágnerová, 2002, s. 549)*

Nejvyšší riziko vzniku závislosti na drogách je u mladých lidí. Na vzniku závislosti se mohou podílet somatické a psychické vlastnosti jedince i vlivy vnějšího prostředí, především sociálního. Motivace k experimentování s psychoaktivní látkou může být důsledkem sociálního tlaku, např. spolupracovníků či vrstevnické skupiny. Jedinec má obvykle potřebu **uniknout něčemu negativnímu**, např. vyřešit problémy a vyhnout se stresům, nebo **získat něco pozitivního**, např. uniknout stereotypu, nudě, dosáhnout uspokojení, které není jinak dostupné. Také za účelem uchování určitých vztahů se skupinou nebo subkulturou, v níž užívání alkoholu či drog patří k oceňovanému standardnímu chování. Člověk si snáze zvykne užívat drogy, pokud mu přinášejí nějaký zisk, např. jej zbavují úzkosti, posilují sebevědomí, nebo zvyšují pocit jistoty a moci.

Ve společnosti je nejčastěji užívanou psychoaktivní látkou alkohol. Alkohol v malých dávkách působí stimulačně a odstraňuje zábrany. Ve větších dávkách opilý člověk usíná tam, kde právě je, alkohol má tlumivý účinek. Závislost na alkoholu vzniká

dlouhodobým, pravidelným užíváním a rozvíjí se několik let. U mladistvých se tvoří rychleji, někdy již za několik měsíců. Nadměrné užívání alkoholu vede k výkyvům nálad, emoční dráždivosti, agresi. Dochází k vyhasínání emočních vztahů k lidem, k osamělosti a pocitům prázdnoty.

Drogová závislost vzniká rychleji, než závislost na alkoholu. V období dospívání jsou důsledky mnohem závažnější, protože dojde k narušení osobnostního rozvoje, osvojování sociálních dovedností a osamostatňování. Pro mladého člověka je užívání drog atraktivní, protože je sociálně odmítáno. Je to pro něho jedna z forem protestu. Přerušuje se psychosociální vývoj, proto je náprava obtížnější. Uživatel drogy už není schopen přestat, stává se závislým. U dospívajícího se zvyšuje závislost na rodině, protože se o sebe nedokáže sám postarat, odmítá autoritu rodičů. (Vágnerová, 2002, s. 549-561)

3.2 Poruchy chování související s kriminalitou dětí a mládeže

Výchovně nežádoucí projevy u dětí jsou důsledkem narušení jejich sociální přizpůsobivosti, označují se poruchou chování. Řada těchto poruch vzniká nevhodným výchovným působením, tzn., že se nejedná o projev duševního onemocnění.

„Mezi nejčastější poruchy chování dětí a mládeže spojené s agresivitou patří:

- *ADHD (Hyperaktivita s poruchou pozornosti)*
- *Opoziční porucha*
- *Lhaní*
- *Krádeže*
- *Záškoláctví*
- *Útěky a toulky*
- *Porucha chování s protispolečenskými rysy“ (Martínek, 2009, s. 85)*

3.2.1 ADHD (Hyperaktivita s poruchou pozornosti)

V průběhu vývoje dítěte se projevují nedostatky v oblasti kognitivních a percepčně motorických funkcí, v oblasti regulace emotivity a afektů a také v sociálním přizpůsobení. „Třemi základními znaky v projevu dítěte s ADHD syndromem jsou:

- **hyperaktivita** či **hypoaktivita**
- **nepřiměřený stupeň pozornosti** (poruchy pozornosti)
- **impulzivita**

Pro diagnostiku ADHD je důležité, zda se tyto příznaky projevovaly již před vstupem do školy, trvají soustavně po dobu delší než šest měsíců a vyskytují se u dítěte výrazně častěji než u jiných dětí stejného věku.“ (Martínek, 2009, s. 86)

Hyperaktivita se projevuje nápadným chováním dítěte v každém prostředí. Bývá často spojována s kvapnou výřečností, dítě nenechá jinou osobu domluvit, zasahuje do řeči jiných. Projevuje se silným psychomotorickým neklidem, např. pokud je dítě nuceno sedět, vrtí se, hraje si s prsty, nebo poposedává na židli.

Hypoaktivita je opakem hyperaktivity. Aktivita dítěte výrazně zaostává za aktivitou ostatních dětí, každá činnost mu trvá dlouho. Hypoaktivní dítě je pro učitele velice provokující, neboť neustále zdržuje tempo výuky, ostatní spolužáci se mu často posmívají, nadávají mu a různě ho provokují. Takové dítě se stává snadným terčem záměrného ubližování.

Pozornost vybírá z množství podnětů, které na dítě působí a které jsou z jeho pohledu důležité. Únava je jedním z problémů, které se týkají pozornosti. Při určité činnosti únava pozornosti velice rychle stoupá a dítě se stává nepozorným. Platí to hlavně v případech, kdy činnost je nezajímavá, jednotvárná, např. čtení. Často se projevuje psychomotorickým neklidem, např. vyrušováním ve školním prostředí. Dítě bývá často napomínáno a trestáno, přirozenou obranou je většinou vztek a agrese, protože trest je pro ně nespravedlivý.

Impulzivita je častým důvodem k trestání dítěte, je považována za drzost a nevychovanost. Dítě působí chaoticky, zmateně a zbrkle. Nedokáže vyčkat, až učitel vysvětlí látku, nepočká na vyvolání, vykřikuje, a tím narušuje chod celé hodiny.

Impulzivní dítě s poruchou ADHD žije v zajetí přítomnosti, chce mít vše hned hotové, nedokáže odložit uspokojení svých přání a tužeb na pozdější dobu. Impulzivita je častou příčinou krádeží a jiného sociálně patologického chování. Nejedná se však o předem promyšlenou krádež, jde o dílo okamžiku. Impulzivita je velmi častou příčinou kriminálního jednání dětí.

Výše uvedené symptomy ADHD jsou jasnou ukázkou toho, že dítě trpící touto poruchou je ohrožené v dalším svém vývoji a hrozí u něho zvýšené riziko patologického chování. Život dítěte s ADHD je zápas o uznání a úspěch, je pro ně velice těžké uspět v konkurenčních podmínkách školy a společnosti. (Martínek, 2009, s. 86-91)

3.2.2 Opoziční porucha

Projevy negativismu jsou charakteristické pro opoziční poruchu. Považují se za normální jev u dětí mezi druhým a třetím rokem věku, pokud však přetrvávají až do školního věku, lze mluvit o jistém druhu poruchy chování. Děti, které trpí touto poruchou, bývají neklidné, mrzuté a nedají se upokojit. Pro jejich rodiče je kontakt s vlastním dítětem unavující, vysilující a neradostný, jejich chování je pro ně špatné, mnohdy nečitelné. Pokud rodič přistupuje k dítěti s výše popsányými pocity, dítě žije v představě, že je nikdo nemá rád, vyvolává u něj pocit bezmocnosti a nepříjemného napětí. Rodiče celou situaci obvykle řeší nátlakem na dítě, což vede k jeho zvýšené vzdorovitosti. Dítě se brání tím, že provokuje své okolí, např. rodiče, sourozence, učitele, spolužáky. Za provokace je trestáno, většinou však trest považuje za nespravedlivý a začne se chovat ještě hůře.

„O opoziční poruše mluvíme tehdy, když se po dobu delší než šest měsíců v chování dítěte vyskytuje alespoň pět základních znaků z níže uvedených:

- *častá a nápadná náladovost dítěte*
- *časté hádky s dospělými*
- *neplnění základních povinností, popř. jejich odmítání*
- *stálá neposlušnost*
- *jedinec dělá věci, o kterých sám ví, že ostatním dětem či dospělým vadí*

- *agresivní sebeprosazování*
- *svalování viny za vlastní chyby na někoho jiného*
- *přecitlivělost vůči dětem a dospělým*
- *zlomyslnost, mstivost*
- *mrzutost*
- *nevraživost*
- *časté používání vulgarismů“ (Martínek, 2009, s. 91-92)*

U dětí s opoziční poruchou je nutné šetřit metodou trestu, častěji používat pochvalu a pozitivní motivaci. Hovořit s dětmi o jejich kladných stránkách a ty záporné se snažit skrýt do pozadí. Samozřejmostí je dlouhodobější odborné terapeutické vedení a psychologická či etopedická intervence.

3.2.3 Lhaní

„Ne každá nepravda, kterou dítě uvádí, se může nazývat lží. V tomto smyslu je možno rozlišit tři základní kategorie:

- ***smyšlenku** (konfabulaci),*
- ***bájnou lež** (pseudologia phantastica),*
- ***pravou lež.**“ (Martínek, 2009, s. 93)*

Smyšlenka se objevuje u dětí předškolního věku, ale nepovažuje se za patologické chování. Dítě si neuvědomuje, že jeho výrok je nepravdivý. Skutečné události zaměňuje za své představy a obsah svých snů. Dítě často smyšlenkou vyplňuje mezery ve svých vzpomínkách, které jsou způsobeny dětsky odchylným vnímáním, např. zkresleným vnímáním délky určité doby, velikosti a vzdálenosti. Rodiče by se neměli s dítětem přít o nesprávnost výroku, obviňovat je ze lží, nebo je za ně trestat. Ve většině případů postačí, když rodiče pouze projeví pochybnost nad výrokem, v těchto případech je dítě schopné autokorekce. Smyšlenka ve školním věku už je považována za chorobnou,

vyskytuje se zejména u dětí se sníženou úrovní rozumových schopností a s emoční labilitou.

Bájná lež se objevuje u dětí, které chtějí vzbudit senzaci, vyprávějí a vymýšlejí si dlouhé neskutečné příběhy. Většinou v nich hrají důležitou a zajímavou roli, snaží se tak na sebe upozornit. Bájná lež se většinou objevuje u dětí ve věku deseti až jedenácti let, v období dospívání a bývá spojena s některou z psychických poruch. Jedinec se dokonce dostává do situace, kdy sám již neví, co je pravda a co lež, nedokáže rozeznat realitu. Diagnostika tohoto problému patří do rukou odborníků.

Pravá lež sleduje nějaký cíl a je vždy vědomá. Jedinec si plně uvědomuje rozdíl mezi pravdou a nepravdou. Pravá lež není projevem duševní poruchy, ale může se stát návykem. Jedinci ji využívají, jestliže se chtějí vyhnout nepříjemné povinnosti, chtějí něco získat, nebo manipulovat s dospělými. Projevuje se u dětí, které často procházejí tvrdou a trestající výchovou. Jakmile dítě zjistí, že na jeho lži se ne vždy přijde, začne je pečlivě promýšlet. Ve většině případů dokonce začne vymýšlet různé scénáře, co bude dělat, když se na jeho lež přijde. (Martínek, 2009, s. 93-95)

3.2.4 Krádeže

Odcizení cizí věci se nemusí vždy považovat za krádež. U dětí v předškolním věku se setkáváme s příležitostným a neuvědomělým odcizením předmětu či hračky, která se dítěti zalíbila. Dítě svůj čin nepromýšlí ani neplánuje, jedná se o projev zkratkovitého jednání. Dítě podléhá okamžitému nutkání daný předmět vlastnit. Jestliže dítě či mladistvý odcizí předmět vědomě a uvědomuje si nesprávnost svého chování, jedná se o pravou krádež. Na krádeže v dětském a mladistvém věku má podíl zejména prostředí, kde dítě vyrůstá, parta či nevhodné postavení v kolektivu dětí. Vyskytují se rodiny, kde krádež není brána jako přečin, není považována za něco podivného, nýbrž jako chování, které rodině prospěje. Krádež je také často důsledkem toho, že dítě po něčem touží, ale ví, že to od svých rodičů nikdy nedostane. Spouštěčem krádeží může být také příslušnost k určité partě. Dítě si také může kradenými věcmi

„kupovat“ lepší pozici v kolektivu dětí. Jestliže se dítě dopustí pravé krádeže, je důležité její podrobné vyšetření. V každém případě je nutné najít příčinu, proč k ní došlo. K potrestání jedince by nemělo dojít, aniž by byl přesně znám motiv. U starších dětí se neustále objevují krádeže jízdních kol, automobilů a alkoholu. Takových krádeží se dopouštějí jedinci, kteří mají touhu se předvést před svými kamarády, nebo trpí poruchou chování s protispolečenskými rysy, jež je popsána níže v kapitole 3. 2. 7. Porucha chování s protispolečenskými rysy. (Martínek, 2009, s. 96)

3.2.5 Záškoláctví

Jedním z nejdůležitějších problémů základních a středních škol je záškoláctví. Patří mezi časté příčiny nedokončení devíti ročníků základní školy, neboť je důvodem vysoké absence. Záškoláctví se charakterizuje jako úmyslné zameškání školní výuky, kdy žák bez vědomí rodičů nechodí do školy a neplní školní docházku. Jeho docházka je bez řádného omluvení rodiči či lékařem. Mezi časté příčiny záškoláctví můžeme umístit nechuť ke školní práci, poruchu vztahů mezi dětmi, strach ze školy či učitele. Záškoláctví se dělí na dvě základní skupiny, **záškoláctví impulzivního charakteru**, kdy dítě předem neplánuje, že do školy nepůjde, reaguje náhle a nepromyšleně, nebo odejde v průběhu vyučování. Impulzivní záškoláctví trvá i několik dnů, dokud rodiče nezjistí, že dítě do školy nechodí. Druhou skupinou je **záškoláctví účelové, plánované**, které se vyskytuje, když se dítě či mladistvý chce vyhnout zkoušení, písemné práci, předmětu, vyučujícímu apod.

„Příčiny záškoláctví se dají rozdělit do tří základních skupin:

- **negativní vztah ke škole,**
- **vliv rodinného prostředí,**
- **trávení volného času a vliv party.“** (Martínek, 2009, s. 97)

Ve škole dítě tráví hlavní část dne, získává zde potřebné vědomosti, návyky a dovednosti. Pokud jde dítěti učení a má kladný vztah ke škole, nemá důvod z tohoto prostředí utíkat. Děti a mládež s nižším nadáním, kterým se nedaří plnit školní povinnosti, bývají často

kárání a trestání. Vzniká u nich pocit méněcennosti, kterému se přirozeně snaží vyhnout. Pokud dítě nastoupilo do školy jako nezralé, může si vypěstovat už od samého začátku školní docházky **negativní vztah ke škole**. Odporem ke škole však mohou být i mimořádné schopnosti a vědomosti žáka. Kolektiv se postaví proti úspěšnému žákovi a začne jej nazývat šprtem, šplhounem a začne ho zesměšňovat. **Negativní vztah ke škole** můžou také zapříčinit vysoké nároky na žáka. Žák, pro kterého jsou nároky příliš vysoké, se necítí ve škole dobře a často se ani nesnaží dosáhnout lepších výsledků.

„Celkově lze tedy příčiny odporu ke škole shrnout do tří základních skupin:

- *špatné přizpůsobení školnímu režimu – projevuje se především u dětí nezralých, které nejsou schopny snášet omezení a podřítit svou činnost ostatním, nerespektují autoritu, jsou zvyklé si od raného věku dělat, co chtějí.*
- *Častá neúspěšnost vyplývající z nižší úrovně rozumových schopností nebo některá ze specifických vývojových poruch učení, může se však jednat i o děti s mimořádným nadáním, pro které je škola nudná, nezábavná, učitel neumí s takovým dítětem pracovat, ostatní spolužáci jej zesměšňují, ponižují.*
- *v kolektivu nefungující mezilidské vazby – může se jednat o negativní vztah k učiteli, o nepřijetí jedince do kolektivu, který dítě týrá, zesměšňuje apod.“*
(Martínek, 2009, s. 97-99)

Vliv rodinného prostředí - Nejdůležitějším faktorem, jenž působí na dítě od nejranějšího věku, je rodina. Rodinnou výchovou je ovlivněna většina vlastností, názorů či životní styl dítěte. Vysoké nároky a přehnaná péče rodičů mají na dítě negativní vliv, podobně i jejich nezáměr o ně, o školní prospěch apod. Obměňování různých metod výchovy, nesoulad výchovného působení, kdy jsou rodiče přísní, jindy zase příliš mírní, směřují u dítěte k nejistotě a k pocitu, že nikam nepatří. Takové dítě má dojem, že si může dělat, co chce, neboť jeho rodičům na něm nezáleží. V případě, že ze strany rodičů chybí pravidelná kontrola školních výsledků, dostává dítě prostor k únikům. Taktéž jednostranná orientace rodičů na profesní aktivity způsobuje, že nemají na své děti čas. Důsledkem toho jsou rodiče přetížení, nervózní a pod stálým tlakem, péče o dítě je mnohdy nahrazována penězi. Dítě poté hledá prostředí, kde bude přijímáno a většinou směřuje k partám, které pravidelně chodí za školu.

Trávení volného času a vliv party – Party s kriminálním programem nejčastěji vznikají ze skupin mladých lidí, kteří se mezi sebou dobře znají, vyrůstají na stejném sídlišti, vesnici apod. Většinou je záškoláctví v těchto partách jednou z hlavních podmínek přijetí, často mají hlavního vůdce, jehož se snaží všichni napodobit. Přítomnost ve škole je nahrazována scházením se s partou, které bývá doprovázeno zneužíváním psychoaktivních látek, a jiným patologickým chováním. Z toho důvodu kriminalita dětí a mládeže má mnohdy své kořeny v záškoláctví. Záškoláctví je nezbytné hodnotit vždy velice citlivě, vždy je nutné se ptát, PROČ dítě chodí za školu. (Martínek, 2009, s. 100- 101)

3.2.6 Útěky a toulky

Útěky ze školy či z domova jsou mnohdy projevem psychického onemocnění, častěji však bývají zapříčiněny špatným prostředím, kde dítě vyrůstá. Jestliže dítě utíká, aniž by svůj čin předem plánovalo, mají útěky impulzivní ráz. Při takovém útěku je dítě často bledě oblečené, bez jídla, hrozí tedy nebezpečí, že se dítě nadměrně vyčerpá, prochladne apod. **Impulzivní útěky** se objevují zejména u dětí s poruchou ADHD, jež byla charakterizována v kapitole 3. 2. 1. ADHD (Hyperaktivita s poruchou pozornosti). Důvodem útěku často bývá i touha po dobrodružství, nebo úsilí zviditelnit se mezi vrstevníky. Takové dítě nemá strach z krádeží, vloupání do objektů, odcizení motorového vozidla a jeho řízení bez řidičského oprávnění. Většinou jedinec neutíká sám, ale s četnější partou a dopouští se chování, kterého by se sám nikdy nedopustil.

Z těchto důvodů je nezbytné, aby rodiče měli reálnou představu o tom, s kým se jejich dítě stýká, co dělá a kam chodí ve chvílích volna. Preventivně může také působit učitel, který má možnost si s dětmi povídat o jejich trávení volného času, sledovat jejich hodnoty, jakou hudbu poslouchají, jaký mají vztah ke svému oblečení a vzhledu, jak hodnotí své vrstevníky, jestli je pro ně lákavé užívání alkoholu a jiných psychoaktivních látek apod. Při vyzorování některého z negativních jevů je třeba upozornit rodiče a intenzivně s nimi spolupracovat. V některých případech rodič nedokáže sám

vypozorovat zvláštnosti v chování jeho dítěte, učitel má značnou výhodu, jelikož má možnost srovnat zvláštnosti v chování jednotlivých dětí ve školním kolektivu. V domácím prostředí se dítě často chová úplně jinak než v prostředí svých vrstevníků.

Jedny z nejčastějších útěků jsou u dětí a mladistvých **reaktivní útky**. Většinou se jedná o zkratovou reakci na nepříjemnou situaci v domácím prostředí nebo ve škole, kterou dítě neumí lépe vyřešit. Dítě v těchto případech uteče, často se však schovává blízko domova. Mnohdy vyhledá své prarodiče, u kterých cítí ochranu a bezpečí. Jestliže je narušena vazba s rodiči, útky se stávají stereotypní záležitostí. Zejména v rozvrácených rodinách, kdy dítě využije reaktivní útěk v rozvodové fázi rodičů, častým důvodem je také to, že si dítě nedokáže utvořit pozitivní vztah s novým partnerem rodiče, u kterého žije.

Taktéž škola může zapříčinit útěk z domova. Dítě tak činí ze strachu z reakce rodičů na poznámku či špatnou známku. Vyšší počet útěků tohoto typu se vyskytuje v období pololetí či konce roku. Rodič by měl preventivně sledovat školní prospěch svého dítěte a jeho chování. V průběhu celého roku je třeba dítě podporovat a vždy se snažit najít cestu nápravy při vzniklých problémech.

Na útky navazují **toulky**, které trvají delší dobu a někdy jsou spojeny se záškoláctvím. Jsou též případy, kdy dítě při toulce navštěvuje školu, domů se však nevrací, bojí se následků svého jednání. Toulky se častěji objevují u dětí, které nemají vytvořený vztah k domovu, většinou se jedná o jedince citově chladné. Dítě své toulky předem plánuje, kam půjde, kde sežene peníze na obživu, jak se kam dostane, vše předem promyslí.

U dětí, které se dopustí toulky, je nutná lékařská prohlídka a terapeutická péče. Je důležité zjistit příčiny, proč k ní u dítěte došlo. (Martínek, 2009, s. 103-104)

3.2.7 Porucha chování s protispolečenskými rysy

„Jedná se o nejzávažnější poruchu u dětí a dospívajících. Dříve byla nazývána antisociální poruchou. Uvažuje se o ní v případě, kdy se v chování jedince po dobu nejméně šesti měsíců objevují minimálně tři z níže uvedených znaků:

- *krade nebo podvádí bez konfrontace s obětí při více jak jedné příležitosti,*
- *nejméně dvakrát uteče z domova a není přes noc doma,*
- *často lže,*
- *neustále chodí „za školu“,*
- *vyvolává záměrné rvačky,*
- *vloupává se do cizích objektů a zlovolně ničí majetek,*
- *je krutý ke zvířatům,*
- *má zvýšenou tendenci k používání jakékoliv zbraně,*
- *účastní se zakládání ohňů nebo požárů.*

Tato porucha je poměrně častá. Více se objevuje ve městech než na vesnicích a u chlapců než u děvčat, poměr je cca 5:1. Na jejím vývoji se podílí dědičnost i zevní prostředí, v kterém jedinec vyrůstá. Co se týče vlivů tohoto prostředí, často se objevuje:

- *rodinný nesoulad či rozvrat rodiny,*
- *lhostejná či velice volná výchova dítěte,*
- *kriminální chování rodičů,*
- *protispolečenské a útočné chování v rodině, fyzické napadání matky otcem,*
- *zanedbávající výchova,*
- *surová a agresivní výchova,*
- *nedodržování základních pravidel a denního režimu,*
- *přílišná velikost rodiny a neschopnost rodičů děti materiálně ani citově zabezpečit.*

Na tomto místě je nutné konstatovat, že budoucnost dítěte a dospívajícího je velice sporadická, ve více jak v polovině případů jedinci s touto poruchou chování startují od dětství kriminální dráhu, stávají se z nich delikventní osoby s častými recidivami protispolečenského chování.“ (Martínek, 2009, s. 106)

3.3 Vliv rodiny

Rodina je jeden z hlavních činitelů, který svým selháváním dětem umožňuje patologické chování. Na vývoj mladého člověka má velký vliv prostředí rodiny, ve kterém vyrůstá. Jeho osobnost se utváří na základě zde získaných informací a vzorů chování. Dítě se především učí napodobováním svých vzorů, tedy rodičů. Děti a mladiství, kteří nedokáží dodržovat společenské normy, byli pravděpodobně svými rodiči špatně vychováni. V rodinách delikventně se chovajících dětí se rodiče méně starají o utvoření zábran v asociálním chování dětí. Jejich výchovný styl bývá nesoudržný, jednou dítě za přestupek trestají, jindy ho za totéž netrestají. Rovněž příliš tvrdá výchova, jež zahrnuje agresivní chování rodiče k dítěti, je častější v rodinách, v nichž se děti chovají delikventně. Dítě později agresivitu chápe jako dovolený způsob chování. Časté tělesné tresty jsou vždy málo účinné, dítě se rodiči vnitřně vzdaluje, lže, předstírá a manipuluje, aby se trestu vyhnulo. Tím se paradoxně posilují způsoby chování, kterým má výchova zabránit. Všechny tyto výchovné nedostatky předcházejí delikventnímu chování dětí a probíhají souběžně s ním.

Dohled je další forma rodičovského chování, které má souvislost s pozdějším delikventním chováním dítěte. Myslí se jím rozsah informovanosti rodiče o volném čase svého dítěte, s jakými kamarády se stýká, kde se zdržuje, kdy a v jakém stavu se vrací domů apod. Čím hůře rodiče dohlíží na aktivity dítěte, tím je větší pravděpodobnost, že se dítě dopustí trestného činu v raném věku a že jej bude opakovat. Rizikovým faktorem pro dítě je také nepřítomnost jednoho z rodičů. V rodinách delikventně se chovajících dětí a mládeže chybí nejčastěji otec, stává se tak v důsledku rozvodu, nebo že s matkou dítěte nikdy nezačal žít. Chlapci postrádají vzor, s jímž by se mohli ztotožňovat, děvčata postrádají model mužského chování. Takové děti postrádají druhý zdroj opory a druhou autoritu. Matka dětí je více zatížena nároky výchovy, než matka, která děti vychovává se svým manželem. Rodič, který má projevy sociální nepřizpůsobivosti, nadměrně pije, bere drogy, je stále nezaměstnaný, zvyšuje riziko, že dítě během dospívání bude překračovat zákon. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 37-45)

„Kriminalita rodičů zvyšuje riziko podobného chování potomků, i když není jasné, zda jsou v jednotlivých případech významnější genetické, nebo sociální vlivy, obvykle je to

kombinace obou. Negativní zkušenosti z dětství, jako jsou citové strádání, fyzické týrání či zneužívání dítěte, vytváří předpoklad k rozvoji nežádoucích vzorců chování. Kvalita rodinného života, jeho disharmoničnost a extrémní způsoby výchovy jsou rovněž důležité. Zde obvykle nejde jen o to, že rodiče se o děti nestarají, nebo je bijí, ale zejména o to, že různým způsobem pozitivně posilují jejich nežádoucí chování a nerozvíjejí přijatelnější vzorce.“ (Vágnerová, 2002, s. 809)

3.4 Vliv vrstevníků a společnosti

Vrstevnická skupina je pro rizikové děti a mládež z nefungujících rodin důležitější, než pro ty, co vyrůstají v rodinách, jež dětem poskytují patřičnou míru podpory a vytyčují meze dovoleného chování. Pro každé dítě je velice obtížné začlenit se do vrstevnické party, chce obstát v očích vrstevníků a ukázat, že plně sdílí všechny hodnoty a cíle dané partou. Potřeba kladného přijetí vrstevnickou partou je mnohem silnější u dětí, které mají nízkou podporu rodiny, než u dětí, jež mají dobré rodinné zázemí. Delikventní party většinou vznikají z mladistvých, kteří navštěvují stejnou instituci, nebo bydlí na stejném sídlišti. U těchto skupin je časté, že se vymknou kontrole v době svého volna, také přestanou chodit do školy, do učení, do práce apod. Vytvoří si vlastní hodnotové přednosti a chovají se velice nezávisle.

Některé party se ke kriminální činnosti dostanou díky navštěvování diskoték a heren. Časem přestanou mít prostředky na tento způsob života a začnou si je opatřovat drobnými krádežemi, které většinou přerostou v organizované a plánované akce. Jiné party vede ke kriminalitě nuda. Motivem delikventního chování je většinou snaha předvést se před kamarády, což také skupina předpokládá, z toho důvodu jedinec před násilným aktem nedokáže couvnout, neboť by ho skupina považovala za slabocha. Delikventní party jsou téměř neovlivnitelné zvenčí. Pořadatelé preventivních programů by měli dát pozor, aby vznik delikventní party nebyl nezamýšleným vedlejším důsledkem programu, jehož cíl byl právě opačný. Riziko je vysoké u všech typů preventivních programů pro rizikovou mládež.

Určitá část mladých lidí má k dobrému společenskému uplatnění nevalný přístup. Jedná se o děti a mládež, jež jsou narozené málo kvalifikovaným rodičům, žijí na přelidněných periferiích velkoměst a navštěvují nepříliš dobré školy apod. Dospívající, kteří nedisponují potřebným finančním ani sociálním kapitálem, si hledají náhradní cesty, jež vedou ke zdánlivě stejnému společenskému úspěchu.

(Matoušek, Kroftová, 2003, s. 83-85)

3.5 Vliv školy

Dítě přechodem do školy ztrácí výhradní postavení, které do té doby mělo v rodině. Je povinno přizpůsobit se novému životnímu rytmu, např. nucenému vstávání v určitou dobu, vyučovacím hodinám a odpolední či večerní přípravě do školy. Ve škole už nemá výhradní postavení a je bráno jako jedno z mnoha dětí. Především je žádáno, aby se přizpůsobilo a bylo jako ostatní děti. Nejvýznamnější osobou ve škole je pro děti zprvu učitel, postupně si však dítě utváří vzájemné vztahy ke spolužákům. Rodičům a později vrstevníkům konkuruje učitel, který se pro dítě stává autoritou. Za podané výkony je dítě učitelem skoro vždy hodnoceno známkami. V prvních letech školní docházky z toho odvozuje pocit vlastní hodnoty. Později vychází také z toho, jak je přijímáno spolužáky.

Ve třídě se brzy začínají vytvářet skupiny vyznačující se svým vlastním jazykem, zvyklostmi a rituály, na které jsou učitelé v lepším případě více a v tom horším méně napojeni. Tyto skupiny mohou být zárodkem asociálních part, a to už u dětí na prvním stupni základní školy. Neangažovanost učitele jejich vzniku značně napomáhá, především díky tomu, že zřetelně zatracuje či preferuje některé děti. (Matoušek, Kroftová, 2003, 75-77)

„V anamnéze pachatelů trestných činů se již v průběhu dětství objevují signály nepřizpůsobivosti a neschopnosti respektovat běžné normy chování. Zpravidla nebyvají školsky úspěšní, jejich rodinné zázemí nemívá potřebnou kvalitu, a proto si již ve školním věku vybírají kamarády, kteří jsou v podobné situaci. Příslušnost k partě, často jednoznačně asociálně zaměřené, zvyšuje riziko identifikace s jejími hodnotami a rozvoje

nežádoucích způsobů chování, což je předpokladem k dalšímu sociálnímu selhávání. K prvním kriminálním aktivitám nejčastěji dochází v adolescenci a lze je chápat jako nastartování určité životní dráhy. Jakákoli osobní zkušenost, kterou člověk získal v průběhu svého života, bude ovlivňovat i interpretaci nových událostí a způsob, jakým na ně bude reagovat. Stará zkušenost bude modifikovat novou, a z toho vyplývá i míra pravděpodobnosti určité životní dráhy.“ (Vágnerová, 2002, s. 809)

3.6 Vliv médií

Děti a mládež sledují televizi nejvíce ze všech médií. Veškeré mimoškolní nebo mimopracovní činnosti, jimž se děti a dospívající věnují, jsou v průměru kratší, než čas, který věnují sledování televize. Televize je bezpochyby nejmocnější médium a pro děti a mládež je opravdu nebezpečná. Zlo a násilí, které se v televizi často objevují, nemusejí mít vždy ničivé účinky, je-li vše dětem prezentováno v souvislosti, jenž těmto projevům dává smysl a nejsou-li tyto děti zanedbané. Děti, jež na takový rozsah nejsou dostatečně napojené a o které se nikdo dospělý nezajímá, mohou pak násilí považovat za zákonný způsob prosazování lidských potřeb.

Televize posiluje agresivitu nejen u disponovaných jedinců, posiluje ji u všech dětí a u všech lidí. Dává jim pocit, že svět je nebezpečným místem. Televizní násilí patrně oslabuje citlivost na násilí, s nímž se děti a mládež setkávají v reálném světě. U dětí a mládeže dívající se na televizi více než často, může slábnout schopnost odlišovat možné a nemožné. Dítě, které je nedostatečně vychovávané rodiči a všemi, kdo by na něj měli působit, se snadno stane dítětem vychovávaným televizí. Snadněji přijímá jako vzory i ty druhy chování, od kterých by ho pečující rodiče odrazovali.

Mediální výchova, jež děti učí využívat média ke svému prospěchu, není zatím tak rozšířená. Nejlepším způsobem mediální výchovy je, oproti teoretickému poučování o médiích, výroba rozhlasových pořadů, televizních programů, případně novin samotnými dětmi. Děti se při tom učí, jak média filtrují a sestavují skutečné události, když chtějí na své uživatele zapůsobit, jak je při tom těžké zdržet se komentáře a udržet

neutralitu zprávy, jak může obrazové doprovázení článku dát zcela jiný význam připojenému textu, jak může rozhlasové zprávy změnit pouhá intonace hlasu apod. Výsledkem tohoto vzdělávání by měla být mediální gramotnost.

„Pro rodiče je pochopitelně snadnější odsuzovat obsah televizního vysílání, než si vyčítat upřednostňování konzumní posedlosti před vztahovými potřebami vlastních dětí. I v pozici učitele je snadnější obviňovat televizi z kažení mládeže, než uvažovat o diferencovaném přístupu k rizikovým žákům. Také politik si rád dovolí luxus „pláče na nesprávném hrobě“, aby nemusel namáhavě prosazovat reformu ústavů pro obtížně vychovatelnou mládež či zřizování zvláštního systému soudů pro mladistvé.

Vliv médií na děti a mládež je mnohem méně významný než vliv živých lidí, s nimiž děti a mládež tráví čas.“ (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 105)

4 DŮSLEDKY A PREVENCE KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE

Preventivní programy, které bojují proti kriminalitě mládeže, vždy musí respektovat základní práva dětí a soukromí jejich rodiny. Práva dětí je třeba dodržovat od prvotní prevence, od vyhledávání ohrožených dětí a jejich rodin až po zacházení s provinilými dětmi. Je potřeba se vyvarovat prudkému přijímání opatření bez odborných podkladů a vyhnout se riziku, že preventivní aktivity budou v rozporu s právním řádem a ústavním pořádkem. (Zoubková, 2002, s. 118)

Ten, kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není podle trestního zákoníku trestně odpovědný. Dne 1. 1. 2004 nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Tato norma umožnila odlišit trestní politiku od dospělých. Dovoluje kvalifikovaně postihnout nezákonné jednání mládeže. (Hulmáková, 2013, s. 29)

4.1 Důsledky kriminality dětí a mládeže

„Odpovědnost mladistvého

Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

Dopustí-li se mladistvý uvedený v odstavci 1 činu jinak trestného, nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít vedle ochranných opatření (§ 21) obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let.“

Opatření ukládaná mladistvým

Účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.

Mladistvému lze uložit pouze tato opatření:

- *výchovná opatření,*
- *ochranná opatření a*
- *trestní opatření.*“ (Zákon č. 218 ze dne 31. července 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: Sbíрка zákonů. 2003, částka 79.)

4. 1. 1. Druhy výchovných opatření

„Při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření mohou být k dosažení účelu tohoto zákona uložena mladistvému výchovná opatření. Dovoluje-li to jejich povaha, je možné použít vůči mladistvému výchovného opatření i vedle uloženého ochranného nebo trestního opatření nebo v souvislosti se zvláštními způsoby řízení. Výchovná opatření lze uložit nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření; jsou-li ukládána samostatně nebo vedle jiného ochranného nebo trestního opatření, lze je uložit nejdéle na dobu tří let.

Výchovnými opatřeními jsou:

- *dohled probačního úředníka,*
- *probační program,*

- *výchovné povinnosti,*
- *výchovná omezení,*
- *napomenutí s výstrahou“ (Zákon č. 218 ze dne 31. července 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: Sbírka zákonů. 2003, částka 79.)*

4. 1. 2. Druhy ochranných opatření

„Ochrannými opatřeními jsou:

- *ochranné léčení,*
- *zabezpečovací detence,*
- *zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty*
- *ochranná výchova.*

Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvými.

Ochrannou výchovu lze uložit pouze podle tohoto zákona, ochranné léčení, zabezpečovací detence a zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty se ukládají podle trestního zákoníku.“ (Zákon č. 218 ze dne 31. července 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: Sbírka zákonů. 2003, částka 79.)

4.1.1 Druhy trestních opatření

„Za spáchané provinění může soud pro mládež mladistvému uložit pouze tato trestní opatření:

- *obecně prospěšné práce,*
- *peněžité opatření,*
- *peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu,*
- *propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,*
- *zákaz činnosti,*
- *vyhoštění,*
- *domácí vězení,*
- *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,*
- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení),*
- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,*
- *odnětí svobody nepodmíněné.*

Trestní opatření uložené podle tohoto zákona v návaznosti na trestní zákoník musí vzhledem k okolnostem případu a osobě i poměrům mladistvého napomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého; výkonem trestního opatření nesmí být ponížena lidská důstojnost.“ (Zákon č. 218 ze dne 31. července 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: Sbírka zákonů. 2003, částka 79.)

4.2 Prevence kriminality dětí a mládeže

Prevence je především o včasné informovanosti o patologickém chování dětí, a to dříve, než přeroste do závažnějších skutků, které je nutné později řešit prostředky trestního práva.

Na závadné chování dětí by měly včas upozorňovat školy, především na záškoláctví experimentování s psychoaktivními látkami, drobné krádeže apod. Taktéž rodiče by měli upozorňovat na závadné chování svého dítěte, především orgány sociálně právní ochrany, soudy nebo jiné oprávněné orgány. Oznámení musí být vždy zcela důvěrná, a pokud jde o upozornění fyzické osoby, nesmí orgán, který takové oznámení přijal, sdělit zdroj svých informací.

Podstatou úspěchu prevence kriminality dětí a mládeže je její včasné a dlouhodobé působení. Prevence kriminality mládeže je proces, který je potřeba neodkládat, nezanedbat a začít s ním od nejtělejšího věku dítěte.

Na prevenci kriminality mládeže se podílí celá řada jednotlivců a institucí. Nositeli preventivních aktivit mohou být státní instituce, např. instituce působící v sociální sféře, policie, státní zastupitelství, soudy, vězeňství, ale i nestátní, např. zájmová sdružení občanů, církve, občanské iniciativy, nadace apod. (Zoubková, 2002, s. 118-120)

4.2.1 Projekty prevence kriminality

Jedná se o preventivní programy, které vycházejí z konkrétní působnosti jednotlivých ministerstev, rozšiřují jejich běžné činnosti o preventivní prvky a přístupy, které mají předcházet sociálně patologickým jevům.

Program prevence kriminality **Ministerstva vnitra** je zaměřen na mládež v několika oblastech:

Podpora praktické realizace prevence kriminality ve městech s vysokou mírou trestné činnosti je prvotní oblastí. Ministerstvo vnitra podpořilo projekty občanských sdružení zabývajících se prevencí kriminality, např. linky důvěry pro mládež, střediska pomoci ohroženým dětem apod.

Druhá oblast se vztahuje na preventivní činnost **Policie ČR. Preventivně informační skupiny Policie České republiky** používají zásady, které jsou pro policejní práci v oblasti předcházení kriminality základním východiskem. Ukládají jim povinnost

zohledňovat při své činnosti všechny aspekty, ovlivňující bezpečí občanů, odhalovat příčiny a reagovat na okolnosti, které tvoří nepříjemné zábrany mezi policií a veřejností.

Při prevenci, odhalování a prokazování kriminality dětí a mládeže a trestné činnosti páchané na mládeži se Policie ČR řídí interními pokyny. Policisté, jež jsou specialisté na trestnou činnost související s mládeží, musejí udržovat úzký kontakt s pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany, zdravotnických zařízení, školskými pracovníky a pracovníky charitativních, zájmových a náboženských institucí. Tyto orgány jim poskytují důležité informace o výskytu skupin závadové mládeže a o účasti mládeže na patologických jevech, o pohřešovaných dětech a mladistvých a o uprchlých z výchovných ústavů či od rodičů. (Zoubková, 2002, s. 121-122)

Prevenčí kriminality dětí a mládeže se zabývá také **Ministerstvo spravedlnosti**, zejména v oblasti:

- *legislativní*
- *výkonné*
- *výzkumné*

Ministerstvo spravedlnosti zaručuje úpravu zákona nad mládeží. Nejvýznamnějším z institutů, které Ministerstvo spravedlnosti zavádí, je probace. Probaci zajišťují u každého okresního a krajského soudu probační úředníci, mají za úkol shromažďovat podklady pro rozhodování soudů o podmíněně odsouzených a podmíněně propuštěných. Probační pracovníci pracují s podmíněně odsouzenými a dohlíží na splnění trestu obecně prospěšných prací a na nápravu jedince.

V rámci oborového programu prevence trestné činnosti a dalších nežádoucích jevů mezi mládeží se **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy** zaměřuje na:

- vylepšení výchovného působení školy a učitelů
- zdokonalení systému pedagogicko-psychologického poradenství
- péči ve výchovných ústavech, zejména o narušenou mládež
- rozvoj forem vzdělávání a sociálně-právní výchovy

Na všech typech státních základních a středních škol je zkvalitňováno právní a etické vzdělání a výchova ke zdravému životnímu stylu. Probíhá školení učitelů v oblasti prevence, prostřednictvím pedagogických center.

Ministerstvo práce a sociálních věcí se zaměřuje zejména na:

- rozšiřování a vylepšování standardní sociální práce
- práci s mladými nezaměstnanými jedinci
- posilování nevládních organizací zabývajících se činností v sociální oblasti

Byla zavedena funkce sociální asistent pro práci s ohroženou mládeží na ulici. Sociální asistent aktivně vyhledává mládež ohroženou nebo již zasaženou patologickými jevy, zejména ty, jež experimentují s alkoholem nebo drogami. Působí tam, kde se starší děti a mladiství scházejí, především na ulici, na diskotékách apod. Pro svoji práci má k dispozici tzv. sociální zázemí, jde o nízkoprahová centra, kde se schází s ohroženou mládeží. (Zoubková, 2009, s. 125-128)

„Sociální asistent dále poskytuje:

- *individuální pomoc v různých krizových situacích*
- *působí jako mediátor, zpravidla mezi mladistvým a jeho rodinou*
- *pořádá i různé akce pro děti a mladistvé, s nimiž pracuje“*

(Zoubková, 2002, s. 128)

Ministerstvo zdravotnictví zaměřuje svoje aktivity na poli prevence kriminality mládeže především na:

- prevenci týrání, sexuálního zneužívání dětí a jejich zanedbání
- léčení závislostí, zejména drogových
- pomoc dětem, na kterých byl spáchán trestný čin

Ministerstvo zdravotnictví realizovalo projekt prevence týrání, zanedbávání a sexuálního zneužívání dětí.

Protidrogová komise je konzultačním orgánem vlády. Koordinuje veškeré činitele, jež jsou zapojeni do realizace vládní protidrogové politiky. Mezi další úkoly protidrogové komise patří:

- tvorba plánu protidrogové politiky
- dodržování zásad protidrogové politiky
- vyhodnocování programu protidrogové politiky a efektivity plánu
- přidělování financí na protidrogovou politiku

- odpovědnost za mezinárodní spolupráci České republiky v oblasti drog (Zoubková, 2002, s. 128-129)

Rizikovými skupinami a jednotlivci, opatřeními proti jednotlivým druhům trestné činnosti, ale i oběťmi trestných činů se mohou zabývat nejefektivněji **města a obce**.

„Na kriminalitu mládeže, která je páchána v obci v určitém místě a v určitém čase může obecní zastupitelstvo preventivně reagovat obecně závaznými vyhláškami.“ (Zoubková, 2009, s. 130)

Projekty prevence kriminality mládeže na místní úrovni by měla obec zaměřovat zejména na podchycení sociálních příčin trestné činnosti:

- k sociální práci s delikventy a jejich rodinami
- k podpoře předškolních vzdělávacích programů a vzdělávání obecně
- k podpoře života bez drog
- a k podpoře tolerance a chápání světa

Projekty zaměřené na rizikovou mládež v daném místě by se měly orientovat zejména na zlepšení příležitostí pro využití volného času v oblastech s vysokým výskytem trestných činů páchaných mládeží. Dále by měly podporovat sociální a individuální odpovědnost mezi mladými lidmi, a včas podchytit konkrétní problémy, jimž čelí mladí lidé, např. záškoláctví, zneužívání drog, šikana, výtržnictví, majetkové delikty apod. (Zoubková, 2002, s. 130-131)

Do preventivních programů patří také **střediska volného času**. Střediska volného času jsou obvykle právními subjekty.

„Domy dětí a mládeže jsou zařízení s širokou zájmovou působností. Pokud se zabývají pouze jednou zájmovou oblastí, mají název **stanice zájmových činností**. Jejich služby (stejně jako jiná zařízení zájmového vzdělávání) mohou jako účastníci využívat děti, žáci, studenti, pedagogové, rodiče s dětmi, příp. další zájemci.“ (Hájek, 2008, s. 142)

PRAKTICKÁ ČÁST

5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Hlavním cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, na základě teoretických poznatků, současný stav kriminality dětí a mládeže, tedy okolnosti a podmínky, které vedou mládež k páchání trestné činnosti. Konkrétně zjistit, jak děti a mládež tráví svůj volný čas, kolik volného času mají, zda žijí v úplné rodině, jaký je jejich prospěch a docházka ve škole, zda někdy užily drogy a alkohol, jak často je užívají, za jakých podmínek se dopustily trestné činnosti a jaký trest jim byl za trestnou činnost uložen.

Další stanovené cíle:

- Zjistit, jaké jsou nejčastější příčiny výskytu páchání trestné činnosti u dětí a mládeže?
- Zjistit, zda je trestná činnost u dětí a mládeže páchaná pod vlivem psychoaktivních látek?
- Zjistit, zda mají děti z neúplných rodin větší slon ke kriminálnímu chování, než ty z rodin úplných?
- Zjistit, zda děti a mládež páchají trestnou činnost pod vlivem negativní party?
- Zjistit, zda je trestná činnost rozšířenější spíše u chlapců, než u dívek?

5.1 Metodika šetření

Praktická část práce se uskutečnila formou kvantitativního výzkumu. Data byla sbírána pomocí dotazníku, který byl vytvořen na internetové stránce www.surveymonkey.com, kde ho jednotliví respondenti vyplňovali a odesílali ke zpracování. Dotazník byl zcela anonymní. Respondenti měli za úkol, pro efektivní zhotovení dotazníku, vyplnit 18 uzavřených otázek a 2 otázky otevřené. Z uzavřených otázek byly 2 otázky nepovinné. Sběr a analýza odpovědí trvala tři týdny. Otázky byly kladeny jasné a stručné. Úvod šetření je zaměřen

na otázky identifikační, dále jsou respondenti tázáni na rodinu a rodinné vztahy, následují otázky ohledně vzdělání, školních výsledků, nebo docházky. Dotazník pokračuje otázkami na volný čas respondentů, psychoaktivní látky a trestnou činnost. Vzor dotazníku je součástí této práce. (Viz příloha A – dotazník)

5.2 Popis zkoumaného vzorku

Cílem dotazování bylo získat odpovědi od 100 respondentů. Dotazník byl určen dětem a mládeži, za účelem získání informací o kriminalitě dětí a mládeže ve volném čase. Dotazník byl rozepisován dětem ve věku 11-14 let, mladistvým ve věku 15-18 let a mladým dospělým ve věku 19 let. Dotazník dokončilo 23 dětí (11-14 let), 45 mladistvých (15-18 let) a 32 mladých dospělých (19 let). Výsledky dotazníkového šetření byly vyhodnoceny a zpracovány do jednotlivých grafů.

5.3 Hypotézy

Pro dosažení cílů praktické části práce bylo potřeba si stanovit určité hypotézy:

Hypotéza č. 1: K výskytu trestné činnosti u dětí a mládeže dochází v důsledku nevhodného využití volného času.

Hypotéza č. 2: Trestná činnost u dětí a mládeže je často páchána pod vlivem psychoaktivních látek.

Hypotéza č. 3: Děti a mládež z neúplných rodin mají často větší sklon ke kriminálnímu chování, než ti z rodin úplných.

Hypotéza č. 4: Většina dětí a mladistvých páchají trestnou činnost pod vlivem negativní party.

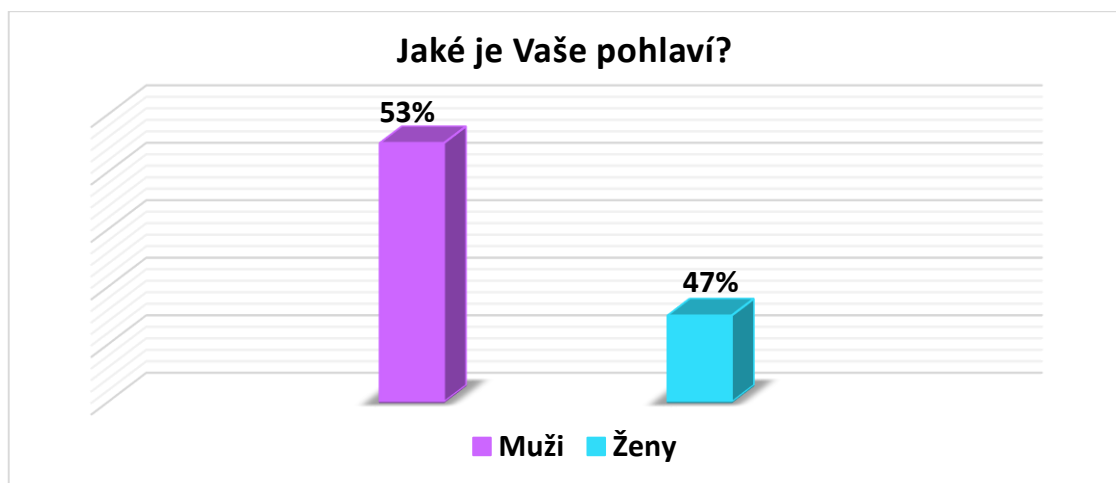
Hypotéza č. 5: Trestnou činnost páchají ve větší míře chlapci, než dívky.

5.4 Vlastní šetření

Otázka č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?

Dotazník dokončilo z celkových 100 respondentů 47 (47 %) žen a 53 (53 %) mužů.

Graf 1: Jaké je Vaše pohlaví?

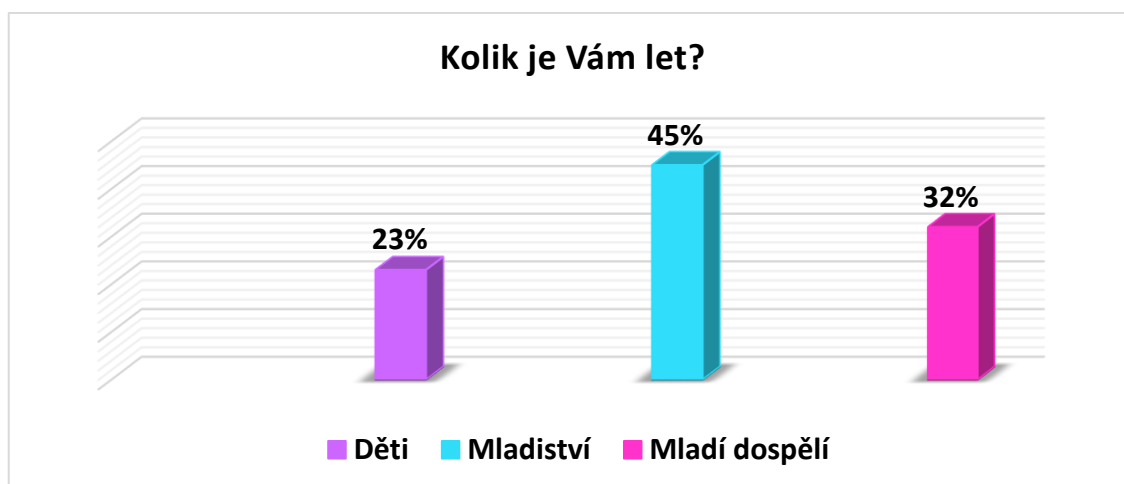

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 2: Kolik je Vám let?

Dotazník dokončilo z celkových 100 respondentů 23 dětí ve věku 11-14 (23 %) let, 54 (54 %) mladistvých ve věku 15-18 let a 32 (32 %) mladých dospělých s věkem 19 let.

Graf 2: Kolik je Vám let?

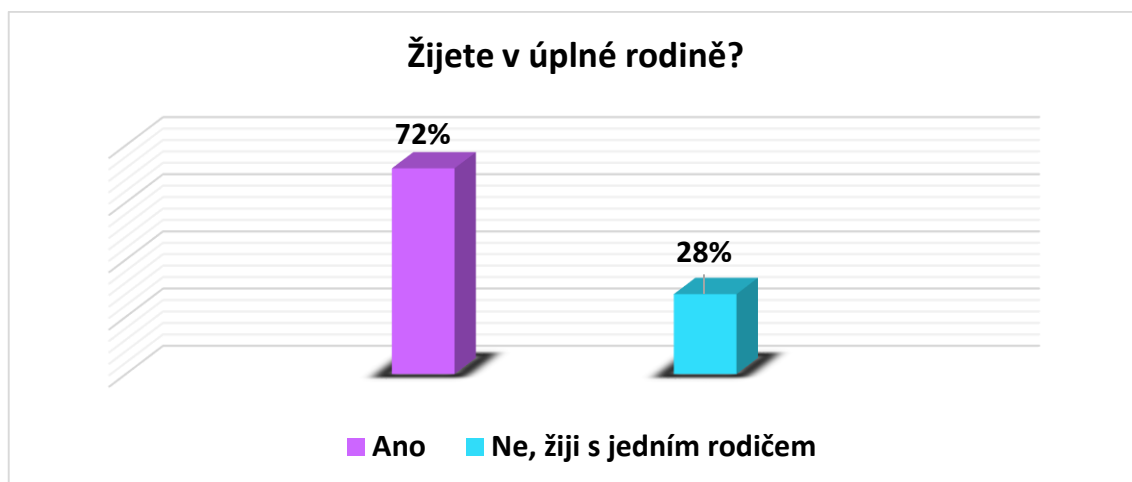

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 3: Žijete v úplné rodině?

Bylo zjištěno, že 72 % dětí a mládeže žije v úplné rodině, pouhých 28 % uvedlo, že žije s jedním rodičem.

Graf 3: Žijete v úplné rodině?

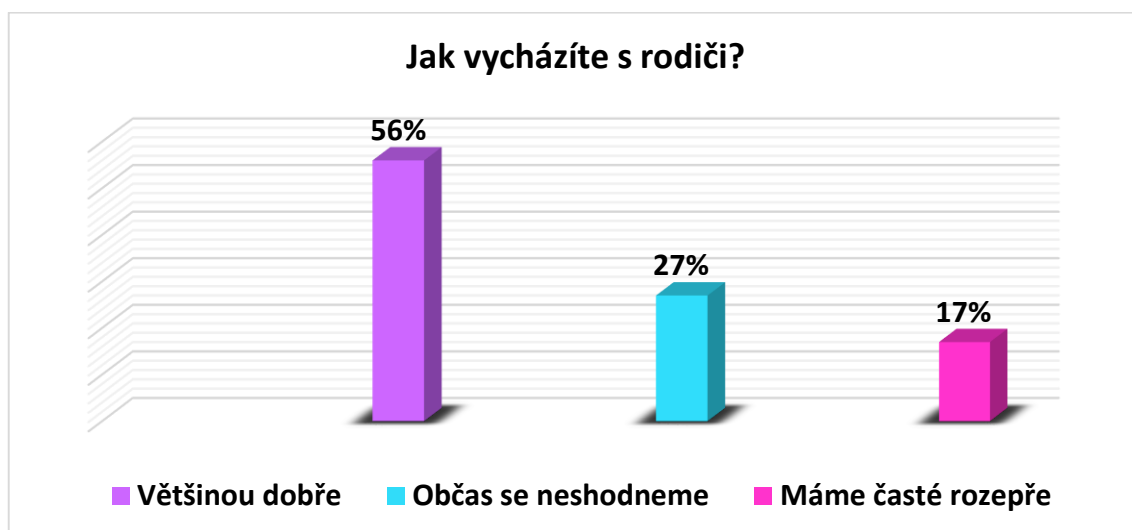

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 4: Jak vycházíte s rodiči?

Bylo zjištěno, že 56 % dětí a mládeže vychází s rodiči většinou dobře, 27 % uvedlo, že se s rodiči občas neshodnou a 17 % uvedlo, že s rodiči mají časté rozepře.

Graf 4: Jak vycházíte s rodiči?

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 5: Jaké je Vaše vzdělání?

Dotazníku se zúčastnilo 19 % dětí a mládeže se základním vzděláním nedokončeným, 15 % se základním vzděláním dokončeným, 57 % se středoškolským vzděláním a 9 % s učňovským vzděláním.

Graf 5: Jaké je Vaše vzdělání?

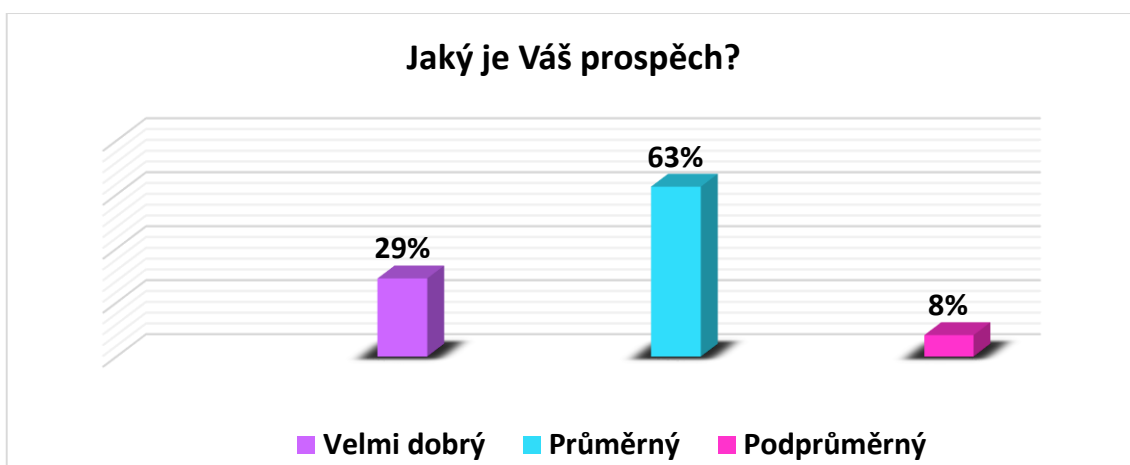

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 6: Jaký je Váš prospěch?

Na otázku číslo šest odpovědělo 29 % dětí a mládeže, že mají prospěch ve škole velmi dobrý, 63 % odpovědělo, že má průměrný prospěch a pouhých 8 % dětí a mládeže má prospěch podprůměrný.

Graf 6: Jaký je Váš prospěch?

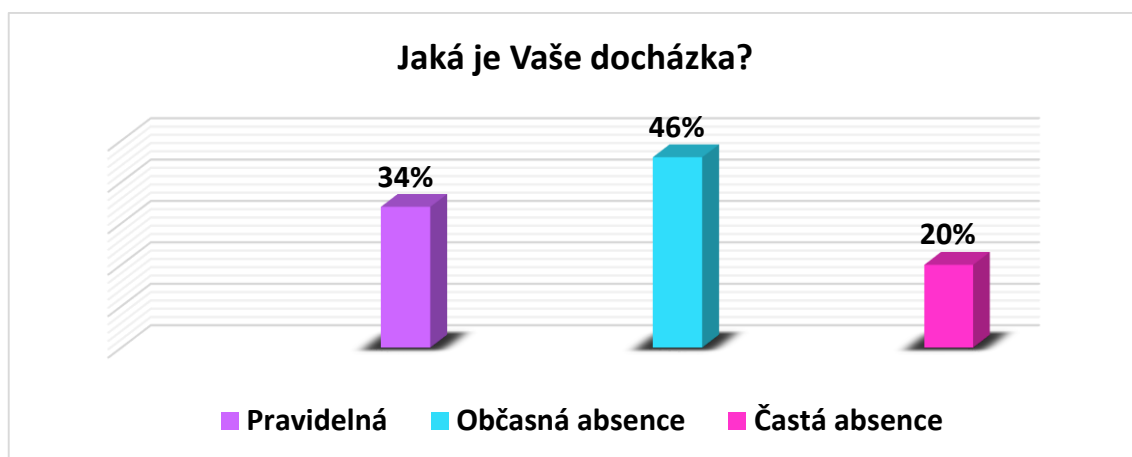

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 7: Jaká je Vaše docházka?

Na tomto grafu můžeme vidět, jak často děti a mládež navštěvují školní zařízení. Bylo zjištěno, že 34 % dětí a mládeže chodí do školy pravidelně, 46 % má občasnou absenci a 20 % chybí ve škole často.

Graf 7: Jaká je Vaše docházka?

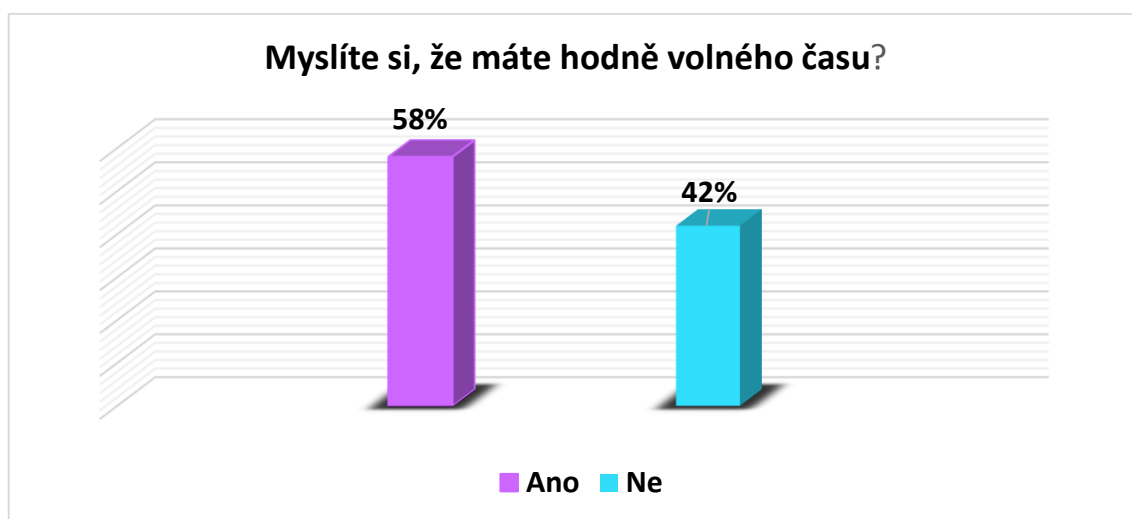

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 8: Myslíte si, že máte hodně volného času?

Bylo zjištěno, že více jak polovina dětí a mládeže, 58 %, se domnívá, že má mnoho volného času a 42 % se domnívá, že má volného času málo.

Graf 8: Myslíte si, že máte hodně volného času?

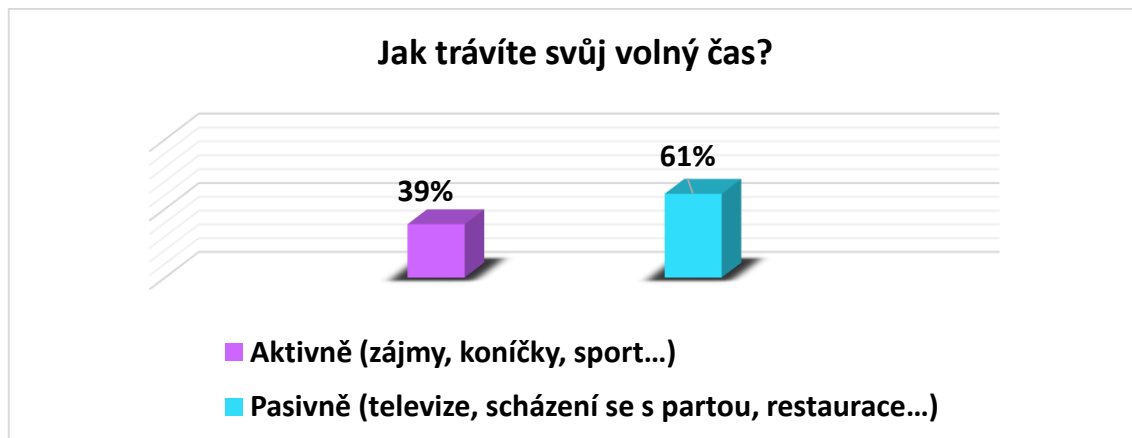

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 9: Jak trávíte svůj volný čas?

Na tomto grafu můžeme vidět, že značná většina dětí a mládeže (61 %) tráví svůj volný čas pasivně, jen 39 % dětí a mládeže uvedlo, že svůj volný čas tráví aktivně.

Graf 9: Jak trávíte svůj volný čas?

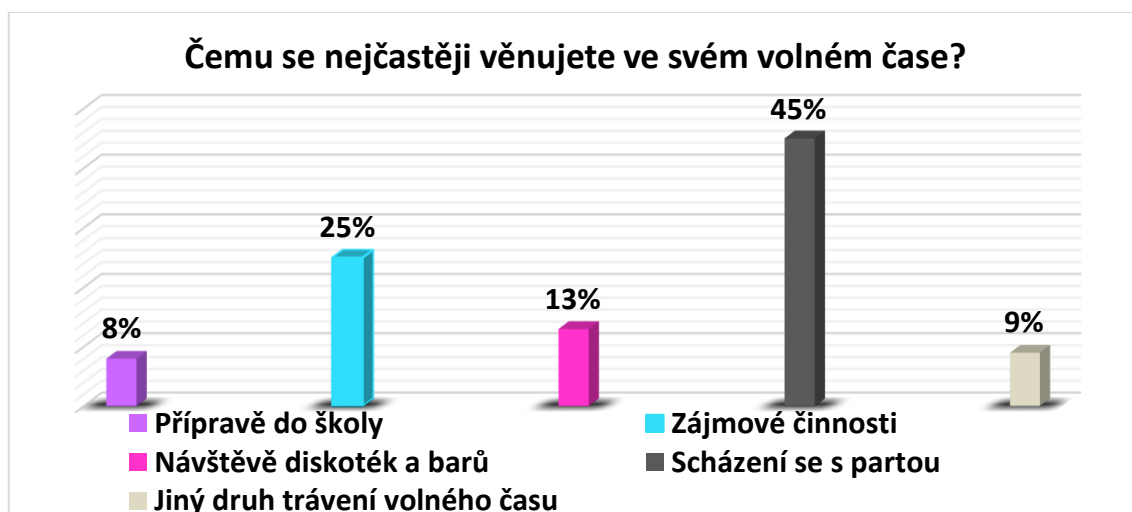

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 10: Čemu se nejčastěji věnujete ve svém volném čase?

Na otázku číslo deset odpovědělo pouhých 8 % dětí a mládeže, že svůj volný čas tráví přípravou do školy, 25 % uvedlo, že se věnují zájmové činnosti, 13 % odpovědělo, že ve volném čase navštěvují diskotéky a bary, většina, 45%, odpověděla, že se ve volném čase schází s partou a 9 % uvedlo, že preferuje jiný druh trávení volného času.

Graf 10: Čemu se nejčastěji věnujete ve svém volném čase?

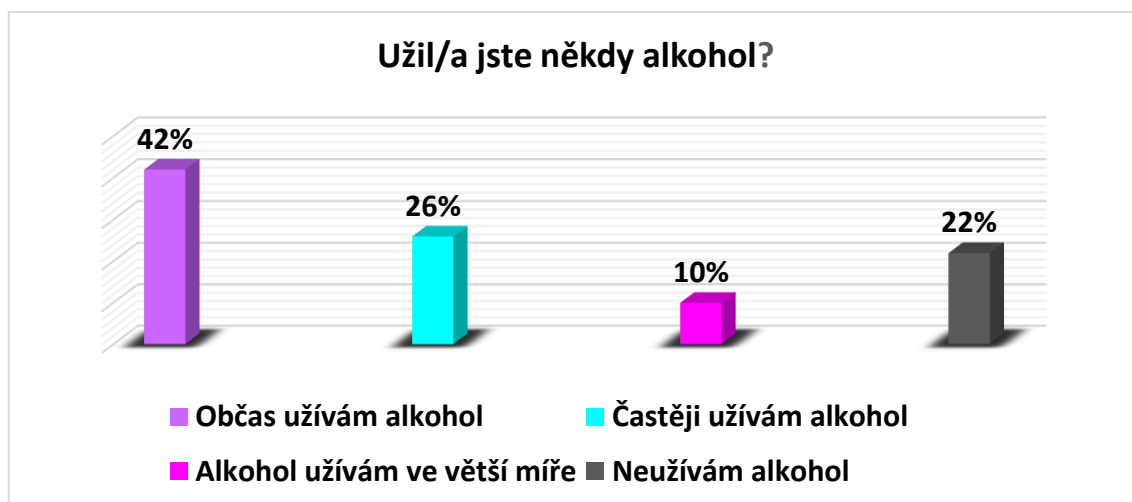

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 11: Užil/a jste někdy alkohol?

Bylo zjištěno, že 42 % dětí a mládeže občas užívá alkohol, 26 % uvedlo, že alkohol užívá častěji, 10 % alkohol užívá ve větší míře a 22 % alkohol neužívá.

Graf 11: Užil/a jste někdy alkohol?

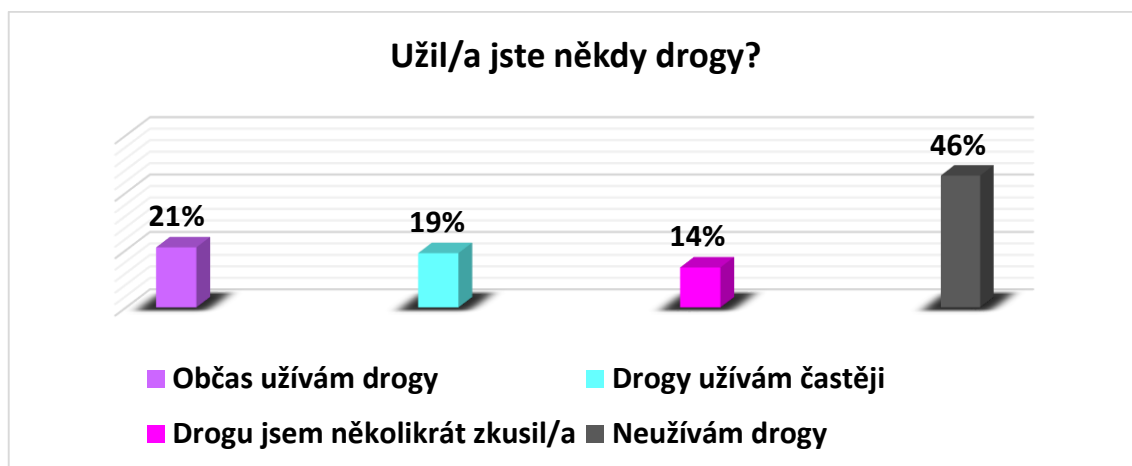

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 12: Užil/a jste někdy drogy?

Na otázku číslo dvanáct odpovědělo 21 % dětí a mládeže, že občas užívají drogy, 19 % odpovědělo, že drogy užívají častěji, 14 % uvedlo, že drogu několikrát zkusili a 46 % odpovědělo, že neužívají drogy.

Graf 12: Užil/a jste někdy drogy?

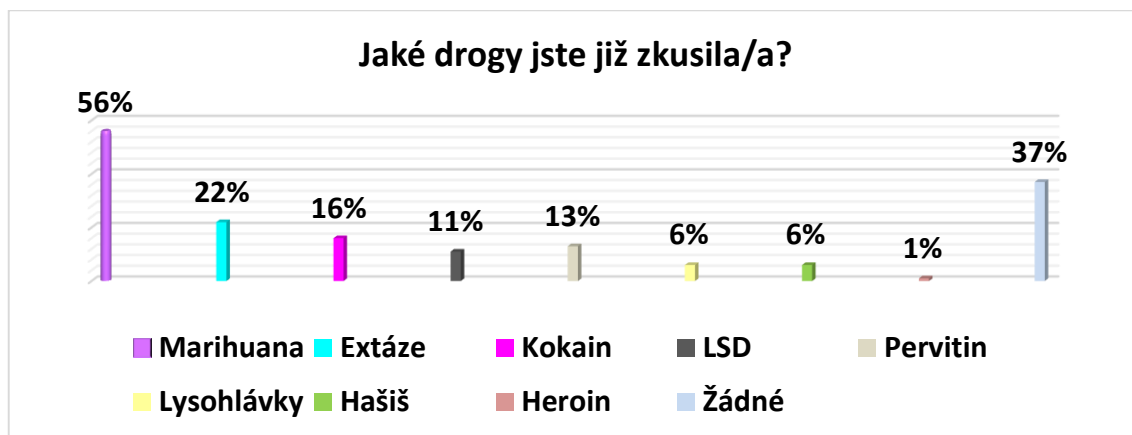

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 13: Jaké drogy jste již zkusil/a? (otevřená otázka)

Dotazník vyplnilo 100 % dětí a mládeže, z toho 37 % uvedlo, že žádnou drogu nikdy nezkusilo, 56 % dětí a mladistvých uvedlo, že zkusilo marihuanu, 22 % extázi, 16 % kokain, 11 % LSD, 13 % pervitin, 6 % lysohlávky, 6 % hašiš a 1 % heroin.

Graf 13: Jaké drogy jste již zkusil/a?

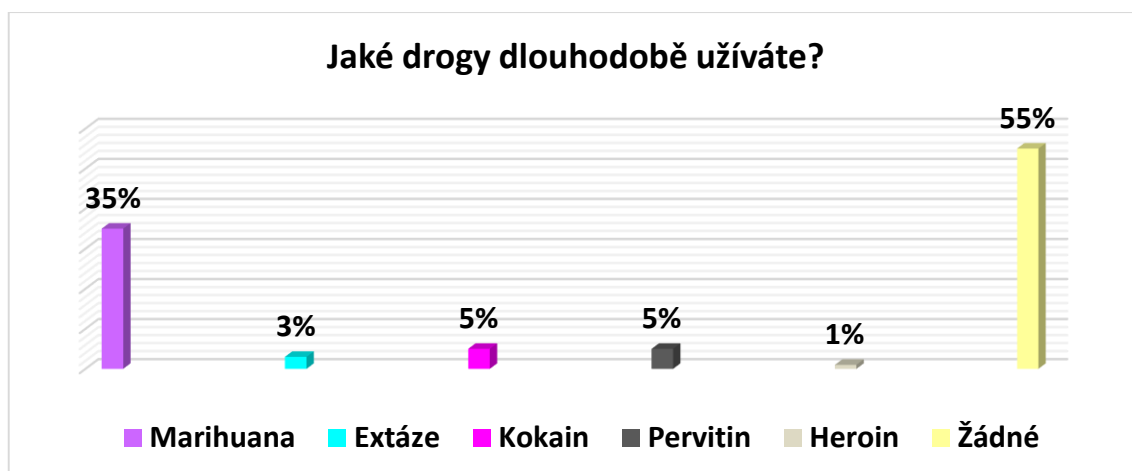

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 14: Jaké drogy dlouhodobě užíváte? (otevřená otázka)

Na grafu 14 můžeme vidět, že 35 % dětí a mládeže dlouhodobě užívá marihuanu, 3 % extázi, 5 % kokain, 5 % pervitin, 1 % heroin a 55 % dětí a mládeže uvedlo, že žádné drogy dlouhodobě neužívá.

Graf 14: Jaké drogy dlouhodobě užíváte?

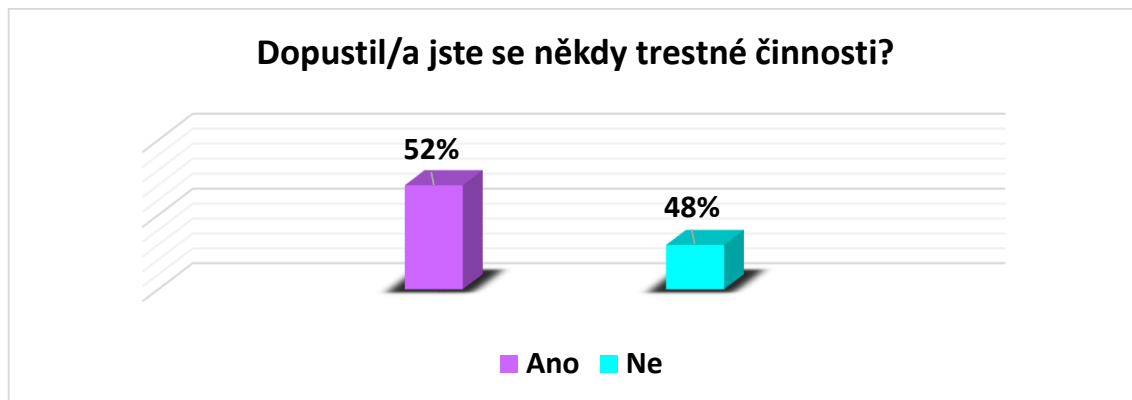

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 15: Dopustil/a jste se někdy trestné činnosti?

Více jak polovina dětí a mládeže (52 %) uvedla, že se dopustila trestné činnosti. Necelá polovina dětí a mládeže (48 %) uvedla, že se trestné činnosti nikdy nedopustila.

Graf 15: Dopustil/a jste se někdy trestné činnosti?

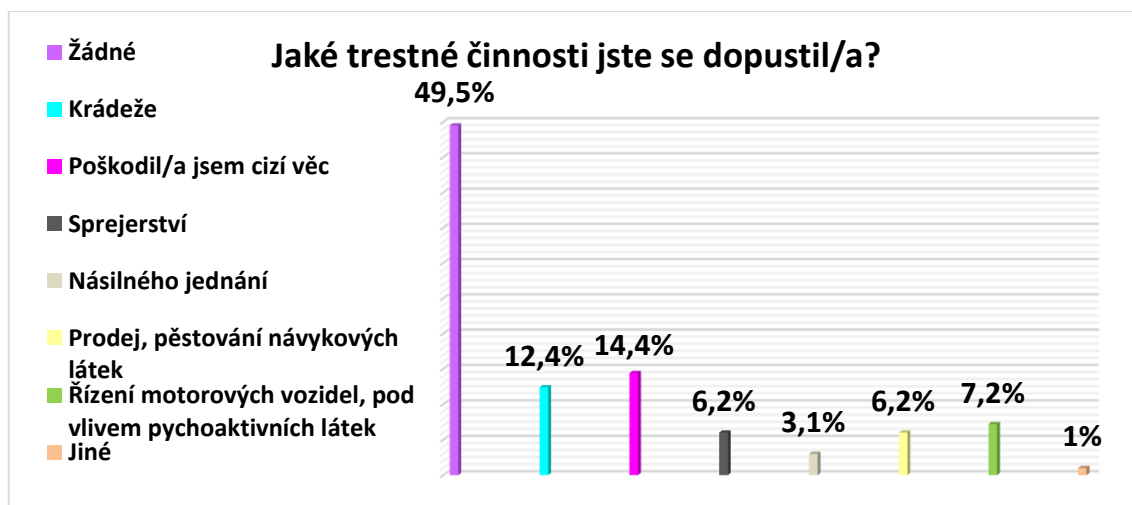

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 16: Jaké trestné činnosti jste se dopustil/a?

Méně jak polovina respondentů (49,5 %) uvedla, že se nedopustila žádné trestné činnosti. Na grafu 16 můžeme vidět, že 12,4 % dětí a mládeže se dopustilo krádeže, 14,4 % poškodilo cizí věc, 6,2 % se dopustilo sprejerství, 3,1 % násilného jednání, 6,2 % prodeje a pěstování návykových látek a 7,2 % uvedlo, že řídilo motorové vozidlo pod vlivem psychoaktivních látek. Pouze 1 % uvedlo, že se dopustilo jiné trestné činnosti.

Graf 16: Jaké trestné činnosti jste se dopustil/a?

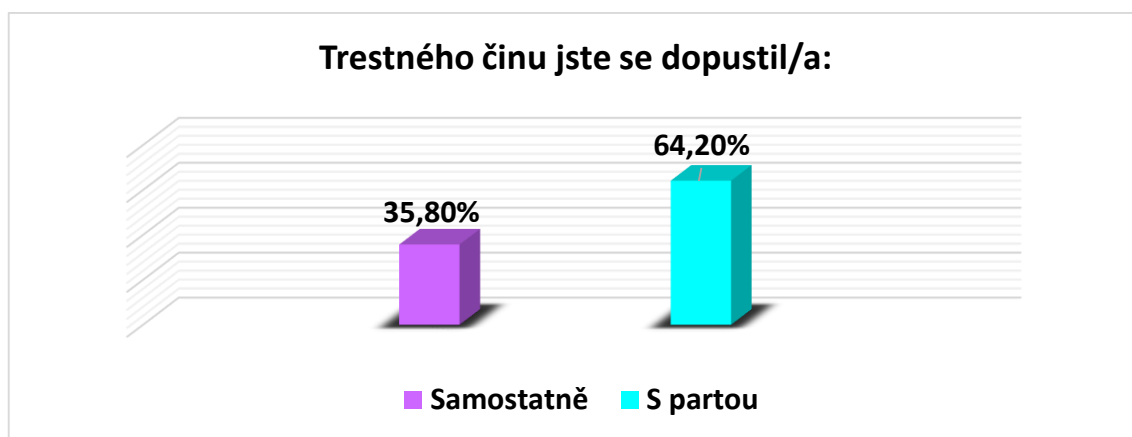

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 17: Trestné činnosti jste se dopustil/a: (nepovinná otázka)

Z respondentů, kteří se dopustili trestné činnosti, uvedlo 64,2 % dětí a mládeže, že se trestného činu dopustily s partou. Pouhých 35,8 % uvedlo, že se trestného činu dopustilo samostatně.

Graf 16: Trestné činnosti jste se dopustil/a:

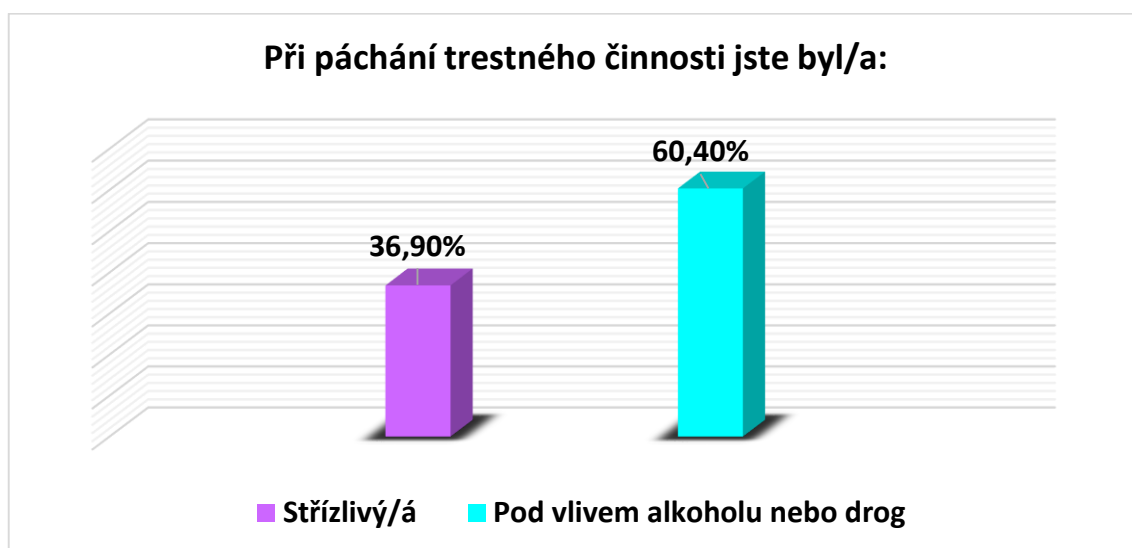

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 18: Při páchání trestné činnosti jste byl/a: (nepovinná otázka)

Bylo zjištěno, že 39,6 % trestných činů páchají děti a mládež za střízlivého stavu. Více jak polovina (60,4 %) uvedla, že trestný čin páchala pod vlivem alkoholu nebo drog.

Graf 18: Při páchání trestné činnosti:

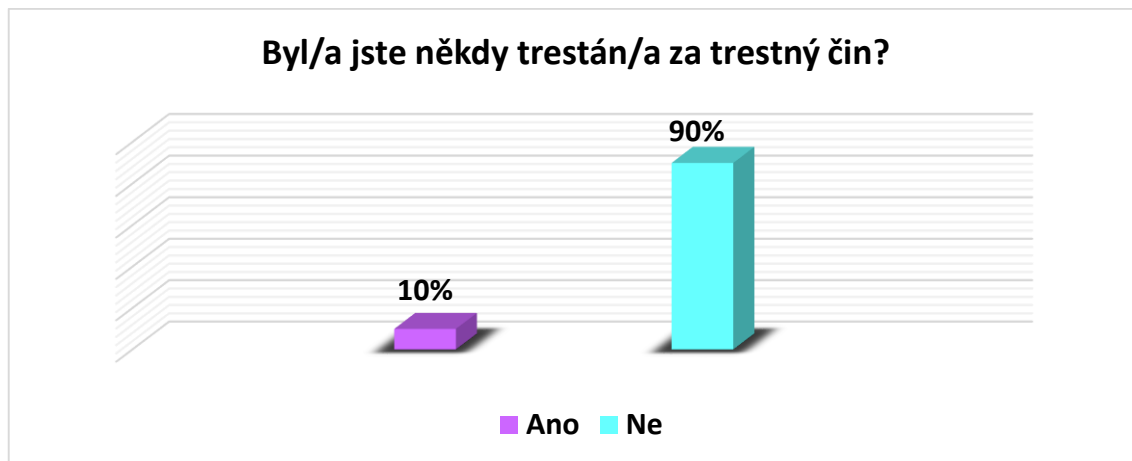

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 19: Byl/a jste někdy trestán/a za trestný čin?

Značná většina dětí a mládeže (90 %) uvedla, že nikdy nebyla trestána za trestný čin. Pouhých 10 % bylo za trestný čin trestáno.

Graf 19: Byl/a jste někdy trestán/a za trestný čin?

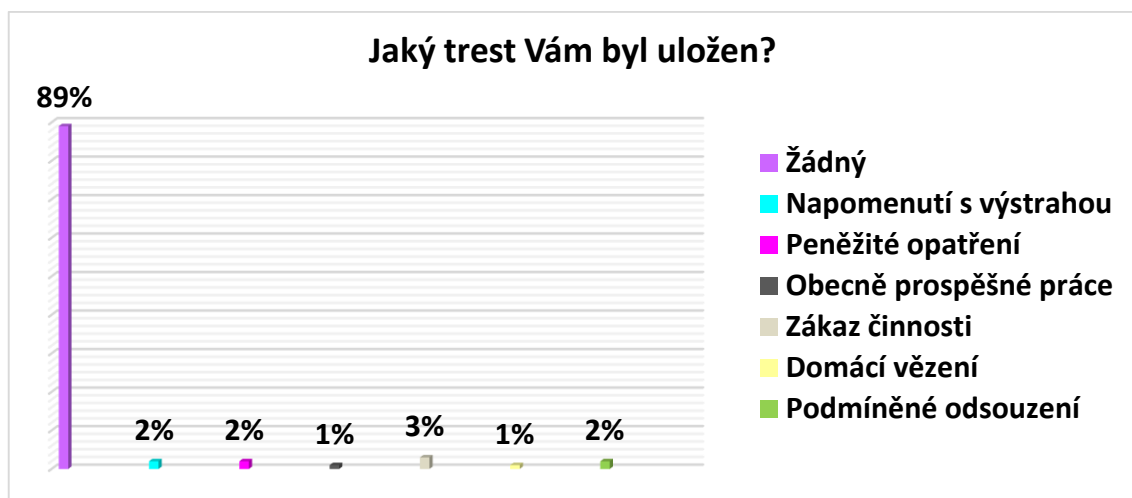

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

Otázka č. 20: Jaký trest Vám byl uložen?

Většině (89 %) mladých pachatelů nikdy nebyl uložen trest za trestný čin. Bylo zjištěno, že 2 % dětí a mládeže byla trestána napomenutím s výstrahou, 2 % peněžitým opatřením, 1 % obecně prospěšnými pracemi, 3 % zákazem činnosti, 1 % domácím vězením a 2 % podmíněným odsouzením.

Graf 20: Jaký trest Vám byl uložen?

Zdroj: autor práce 2015 (vlastní šetření)

5.5 Vyhodnocení cílů

V první části dotazníku je uveden věk a pohlaví respondentů. Dále je dotazník zaměřen na rodinu, školu, volný čas, psychoaktivní látky a nakonec na trestnou činnost. Hlavním cílem dotazníku bylo zjistit současnou kriminalitu dětí a mládeže, aby mohl být tento cíl zjištěn, musely tomu předcházet otázky, které se týkají sociálních podmínek a životního stylu dětí a mládeže.

Rodina

Jedním z cílů bylo zjistit, zda jsou děti a mládež z úplných či neúplných rodin a jaký mají s rodiči vztah. Na otázky týkající se rodiny odpovědělo 72 % respondentů, že žijí v úplné rodině, pouhých 28 % respondentů žije s jedním rodičem. Otázka byla položena takto: *Žijete v úplné rodině?* Další otázka se týkala vztahu s rodiči a byla položena takto: *Jak vycházíte s rodiči?* Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že 56 % dětí a mládeže vychází s rodiči většinou dobře, 27 % dotazovaných uvedlo, že se s rodiči občas neshodnou a zbylých 17 % uvedlo, že s rodiči mají časté rozepře.

Škola

Dalším cílem bylo zjistit, jaké mají děti a mládež vzdělání, jaký mají školní prospěch, a jakou mají absenci. K vyhodnocení tohoto cíle byly otázky kladeny takto: *Jaké je Vaše vzdělání? Jaký je Váš prospěch? Jaká je Vaše docházka?* Ukázalo se, že dotazník vyplnilo 34 % respondentů se základním vzděláním, z toho 19 % respondentů základní školu vůbec nedokončilo, nebo prozatím nedokončilo a 15 % respondentů dokončilo. Dále 57 % respondentů uvedlo, že mají středoškolské vzdělání a pouze 9 % respondentů uvedlo, že mají učňovské vzdělání. Na otázku týkající se školního prospěchu odpovědělo 29 % respondentů, že mají velmi dobrý prospěch, nadpoloviční část, tedy 63 % respondentů uvedlo, že mají prospěch průměrný a pouhých 8 tázaných uvedlo, že mají prospěch podprůměrný. Na otázku týkající se školní absence odpovědělo 34 % respondentů, že mají pravidelnou školní docházku, necelá polovina respondentů (46 %) odpověděla, že mají občasnou absenci a 20 % respondentů uvedlo, že mají absenci častou.

Volný čas

Dalším stanoveným cílem bylo zjistit, zda mají děti a mládež hodně volného času, jak ho nejraději tráví a co dělají ve svém volném čase. Pro zjištění těchto cílů byly stanoveny

tyto otázky: *Myslíte si, že máte hodně volného času? Jak trávíte svůj volný čas? Čemu se nejčastěji věnujete ve svém volném čase?* Z dotazníkového šetření vyplývá, že 58 % respondentů si myslí, že má mnoho volného času, zbylých 48 % se domnívá, že ho má málo. Bylo zjištěno, že 39 % respondentů tráví svůj volný čas aktivně zájmovými činnostmi, koníčky, sportem apod., 61 % uvedlo, že tráví volný čas raději pasivně pozorováním televize, scházením se s kamarády apod. Pouhých 8 % respondentů uvedlo, že volný čas tráví přípravou do školy, 25 % se věnuje zájmové činnosti, 13 % nejraději navštěvuje diskotéky a bary, 45 % respondentů se nejčastěji schází s partou a 9 % uvedlo, že tráví svůj volný čas jiným způsobem.

Psychoaktivní látky

Dalším cílem bylo zjistit, zda děti a mládež někdy vyzkoušely alkohol a drogy. Jaké drogy vyzkoušely a zda je dlouhodobě užívají. Otázky byly položeny takto: *Užila/a jste někdy alkohol? Užil/a jste někdy drogy? Jaké drogy jste již zkusil/a? Jaké drogy dlouhodobě užíváte?* Na otázku ohledně alkoholu odpovědělo 42 % respondentů, že alkohol občas užívají, 26 % odpovědělo, že alkohol užívá častěji a 22 %, že alkohol neužívá. Drogy občas užívá 42 % respondentů, 26 % dětí a mládeže je užívá častěji, 10 % je jen několikrát zkusilo a 22 % neužívá drogy. Nejužívanější drogou je dle výsledků dotazníku marihuana, 56 % dětí a mládeže uvedlo, že ji vyzkoušelo a 35 % uvedlo, že ji dlouhodobě užívají. Extázi vyzkoušelo 22 % respondentů a 3 % ji užívají dlouhodobě. Kokain zkusilo 16 % respondentů a 5 % ho užívá dlouhodobě. LSD zkusilo 11 % respondentů, nikdo z respondentů neuvedl, že by ho užíval dlouhodobě. Pervitin zkusilo 13 % respondentů a 5 % uvedlo, že ho užívají dlouhodobě. Dále lysohlávky zkusilo 6 % respondentů, hašiš také 6 %, ale nikdo neuvedl, že by tyto drogy užíval dlouhodobě. Heroin zkusilo pouze 1 % a 1 % také odpovědělo, že ho užívá dlouhodobě. Drogy nikdy nezkusilo 37 % respondentů a 55 % neužívá dlouhodobě žádné drogy.

Trestná činnost

Závěrečným cílem bylo zjistit, zda se děti a mládež někdy dopustily trestného činu, jakého trestného činu se dopustily, za jakých podmínek. Jestli byly někdy za trestný čin trestány, jestli ho spáchaly samostatně nebo s partou přátel a jaký trest jim byl uložen. Otázky byly kladeny takto: *Dopustil/a jste se někdy trestného činu? Jaké trestné činnosti jste se dopustil/a? Byl/a jste někdy trestán/a za trestný čin? Jaký trest Vám byl uložen?* Ze 100

respondentů odpovědělo 52 %, že se dopustilo trestného činu a 48 %, že nikdy žádný nespáchali. Krádeže se dopustilo 12,4 % dětí a mládeže, 14,4 % poškodilo cizí věc, 6,2 % se dopustilo sprejství, 3,1 % násilného jednání, 6,2 % prodávalo a pěstovalo návykové látky, 7,2 % řídilo motorová vozidla pod vlivem psychoaktivních látek a 1 % uvedlo, že se dopustilo jiné trestní činnosti. Při tak vysokém počtu dětí a mládeže, které se dopustily trestné činnosti, je velice zajímavé, že 89 % respondentů za trestnou činnost nikdy nebylo trestáno. Pouze 2 % uvedla, že jim bylo uloženo napomenutí s výstrahou, 2 % dostala peněžité opatření, 1 % obecně prospěšné práce, 3 % zákaz činnosti, 1 % domácí vězení a 2 % podmíněné odsouzení. Více jak polovina respondentů (60,40 %) uvedla, že při páchaní trestného činu byla pod vlivem alkoholu, nebo drog, 36,90 % bylo střízlivých. Nadpoloviční část dětí a mládeže uvedla, že trestný čin páchala s partou kamarádů, 35,80 % uvedla, že trestný čin páchala samostatně.

5.6 Závěr šetření

Hypotéza č. 1: K výskytu trestné činnosti u dětí a mládeže dochází v důsledku nevhodného využití volného času.

Trestné činnosti se dopustilo celkem 52 respondentů. Z toho 44 (84,6 %) respondentů uvedlo, že tráví svůj volný čas pasivně, scházením se s partou a navštěvováním diskoték a barů. Pouze 8 (15,4 %) respondentů uvedlo, že tráví svůj volný čas aktivně. Z toho vyplývá, že trestná činnost se vyskytuje častěji u dětí a mládeže, jež nevhodně tráví svůj volný čas. Na základě dotazníkového šetření se **hypotéza č. 1 POTVRDILA.**

Hypotéza č. 2: Trestná činnost u dětí a mládeže je často páchána pod vlivem psychoaktivních látek.

Trestné činnosti se dopustilo 52 respondentů. Z toho 31 (59,6 %) respondentů uvedlo, že se trestné činnosti dopustilo pod vlivem alkoholu nebo drog. Zbývajících 21 (40,4 %) respondentů uvedlo, že se trestného činu dopustili za střízlivého stavu. Z toho vyplývá, že více jak polovinu trestných činů páchají děti a mladiství pod vlivem

psychoaktivních látek. Na základě dotazníkového šetření se **hypotéza č. 2 POTVRDILA.**

Hypotéza č. 3: Děti a mládež z neúplných rodin mají často větší sklon ke kriminálnímu chování, než ti z rodin úplných.

Trestné činnosti se dopustilo 52 respondentů. Z toho 37 (71,2 %) respondentů uvedlo, že žije v úplné rodině a 15 (23,9 %) respondentů, že žije pouze s jedním rodičem. Z toho vyplývá, že děti a mládež z úplných rodin se dopouštějí trestné činnosti častěji, než ti z rodin neúplných. Na základě dotazníkového šetření se **hypotéza č. 3 NEPOTVRDILA.**

Hypotéza č. 4: Většina dětí a mladiství páchají trestnou činnost pod vlivem negativní party.

Trestné činnosti se dopustilo 52 respondentů, z toho 33 (63,5 %) uvedlo, že se trestné činnosti dopustilo s partou. Samostatně se dopustilo trestné činnosti 21 (36,5 %) respondentů. Z toho vyplývá, že více jak polovina trestných činů páchaných dětmi a mládeží je páchána pod vlivem negativní party. Na základě dotazníkového šetření se **hypotéza č. 4 POTVRDILA.**

Hypotéza č. 5: Trestnou činnost páchají ve větší míře chlapci než dívky.

Trestné činnosti se dopustilo 52 respondentů. Z toho 17 (32,7 %) žen a 35 (67,3 %) mužů. Z toho vyplývá, že trestná činnost je ve větší míře často páchána muži. Na základě dotazníkového šetření se **hypotéza č. 5 POTVRDILA.**

ZÁVĚR

Zaměření práce bylo orientováno na volný čas a kriminalitu dětí a mládeže, který může být hlavní příčinou jejich patologického chování. Cílem bakalářské práce bylo v teoretické části za pomoci odborné literatury popsat základní pojmy, jako jsou volný čas, výchova, kriminalita a příčiny, které vedou mládež ke kriminálnímu jednání, tak aby byly dostatečně objasněny a následně mohly být uplatněny v praktické části této práce. Dále byly popsány důsledky, které hrozí delikventní mládeži a možná prevence delikventního chování.

Volný čas byl v této práci spojen s tvrzením, že v důsledku jeho nevhodného využití dochází ke zvýšenému výskytu kriminálního chování u dětí a mládeže. Analýzou dotazníkového šetření se toto tvrzení potvrdilo. Je proto nezbytné apelovat na vhodné a smysluplné využití volného času, které je stejně důležité jako rodinné zázemí a působení školy. Rodinné zázemí a výchova, mají na pozdější delikventní chování dětí a mládeže významný vliv. Nejen výchova rodinná, ale i výchova školní a mimoškolní má vliv na vývoj dítěte. Výskyt kriminálního chování je celospolečenský problém a je velmi obtížné ho správně a efektivně řešit. V teoretické části byly nastíněny účinné preventivní programy, díky kterým se dá efektivně předcházet kriminálnímu chování u dětí a mládeže.

Rodinné zázemí je někdy ovlivněno negativními faktory, jako jsou alkoholismus, kriminalita, užívání drog, hádky, nedostatek finančních prostředků apod. Rodina se tak stává podnětem pro zahájení kriminálního chování u dětí a mládeže.

Z analýzy dotazníků je zřejmé, že u dětí a mládeže se nežádoucí chování projevuje už v raném věku. Největší podíl na takovém chování má vliv negativní party, a užívání návykových látek. Z dotazníkového šetření byly zjištěno, že více jak polovina respondentů zkusilo psychoaktivní látky a necelá polovina respondentů je nadále dlouhodobě užívá. Pro zamezení rizikového chování by měli rodiče se svými potomky trávit mnohem více času a zajímat se, co ve volném čase dělají, s kým se schází a jaké mají studijní výsledky.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

HÁJEK, B., et al., *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1

HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál: 2004. ISBN 80-7178-927-5

HULMÁKOVÁ, J., *Trestání delikventní mládeže*. Praha: Beck, 2003. ISBN 978-80-400-450-6

CHMELÍK, J.: *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. Praha: MV ČR, 1998.

MARTÍNEK, Z., *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-771-X

PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999.

VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3

ZOUBKOVÁ, I., *Kontrola kriminality mládeže*. Dobrá Voda: Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2

Seznam použitých internetových zdrojů

Zákon č. 218 ze dne 31. července 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže. In Sbíрка zákonů. 2003, částka 79.

Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?cd=76&typ=r&zdroj=sb03218>

Kriminologie: Charakteristika [online]. [cit. 2015-1-22].

Dostupné z:

<http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/charakteristika>

SEZNAM ZKRATEK

ADHD - Hyperaktivita s poruchou pozornosti

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam grafů

Graf 1: Jaké je Vaše pohlaví?.....	47
Graf 2: Jaký je Váš věk?.....	47
Graf 3: Žijete v úplné rodině?.....	48
Graf 4: Jak vycházíte s rodiči?.....	48
Graf 5: Jaké je Vaše vzdělání?.....	49
Graf 6: Jaký je Váš prospěch?.....	49
Graf 7: Jaká je Vaše docházka?.....	50
Graf 8: Myslíte si, že máte hodně volného času?.....	50
Graf 9: Jak trávíte svůj volný čas?.....	51
Graf 10: Čemu se věnujete ve svém volném čase?.....	51
Graf 11: Užil/a jste někdy alkohol?.....	52
Graf 12: Užil/a jste někdy drogy?.....	52
Graf 13: Jaké drogy jste již zkusil/a?.....	53
Graf 14: Jaké drogy dlouhodobě užíváte?.....	53
Graf 15: Dopustil/a jste se někdy trestné činnosti?.....	54
Graf 16: Jaké trestné činnosti jste se dopustil/a?.....	54

Graf 17: Trestného činu jste se dopustil/a:.....	55
Graf 18: Při páchání trestného činu jste byl/a:.....	55
Graf 19: Byl/a jste někdy trestán/a za trestný čin?.....	56
Graf 20: Jaký trest Vám byl uložen?.....	56

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I

Příloha A - Dotazník

Dobrý den, prosím o vyplnění krátkého dotazníku pro mou bakalářskou práci. Dotazník je určen dětem a mladistvým od 11 do 19 let a slouží k získání informací o kriminalitě dětí a mládeže ve volném čase. Žádám Vás o pravdivé zodpovězení otázek, dotazník je anonymní. Za hodnotné zodpovězení dotazníku předem děkuji.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- Žena

- Muž

2. Kolik je Vám let?

- 11-14 let

- 15-18 let

- 19 let

3. Žijete v úplné rodině?

- Ano

- Ne, žiji s jedním rodičem

4. Jak vycházíte s rodiči?

- Většinou dobře

- Občas se neshodneme

- Máme časté rozepře

5. Jaké je Vaše vzdělání?

- Základní – nedokončené

- Základní – dokončené

- Středoškolské vzdělání

- Učňovské vzdělání

6. Jaký je Váš prospěch?

- Velmi dobrý

- Průměrný

- Podprůměrný

7. Jaká je Vaše docházka?

- pravidelná

- občasná absence

- častá absence

8. Myslíte si, že máte hodně volného času?

- Ano

- Ne

9. Jak trávíte svůj volný čas?

- Aktivně (zájmy, sport...)

- Pasivně (televize, scházením s partou, restaurace...)

10. Čemu se nejčastěji věnujete ve svém volném čase?

- Přípravě do školy

- Zájmové činnosti (koníčky, sport)

- Návštěvě diskoték a barů

- Scházení se s partou

- Jiný druh trávení volného času

11. Užil/a jste někdy alkohol?

- Občas užívám alkohol

- Častěji užívám alkohol

- Alkohol užívám ve větší míře

- Neužívám alkohol

12. Užil/a jste někdy drogy?

- Občas užívám drogy

- Drogy užívám častěji

- Drogu jsem několikrát zkusil/a

- Neužívám drogy

13. Jaké drogy jste již zkusil/a?

.....

14. Jaké drogy dlouhodobě užíváte?

.....

15. Dopustil/a jste se někdy trestné činnosti?

- Ano

- Ne

16. Jaké trestné činnosti jste se dopustil/a?

- Žádné

- Krádeže

- Poškodil/a jsem cizí věc

- Sprejerství

- Násilného jednání

- Prodej, pěstování návykových látek

- Řízení motorových vozidel pod vlivem psychoaktivních látek

- Jiné

17. Trestné činnosti jste se dopustil/a: (Pokud jste se nedopustil/a trestné činnosti, nevyplňujte.)

- Samostatně

- S partou

18. Při páčání trestní činnosti jste byl/a: (Pokud jste se nedopustil/a trestné činnosti, nevyplňujte.)

- Střízlivý/á

- Pod vlivem alkoholu nebo drog

19. Byl/a jste někdy trestán/a za trestný čin?

- Ano

- Ne

20. Jaký trest Vám byl uložen?

- Žádný

- Napomenutí s výstrahou

- Peněžité opatření

- Obecně prospěšné práce

- Zákaz činnosti

- Domácí vězení

- Podmíněné odsouzení

- Jiný trest

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Petra Šíchová

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: prezenční

Název práce: Volný čas a kriminalita dětí a mládeže

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 53

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů českých použitých zdrojů: 9

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 2

Vedoucí práce: PhDr. Aleš Zoubek Ph.D.